Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie

MARS *et* HISTORIA

34e Jaargang nummer 2 - april/juni 2000

MARS et HISTORIA

De "NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE", opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

BESCHERMHEER:
Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

ERELEDEN:
M. Botma, drs B.G.J. Elias, F.J. van Lier, H. Muller.

BESTUUR:

Voorzitter:	J.H.J. Andriessen Molenbuurt 15 1921 CS Akersloot 0251-310159.
Vice-voorzitter:	drs R. de Winter Koolwitjehof 29 3124 BH Schiedam 010-4709516 (thuis) 070-3188632 (kantoor)
Secretaris:	J.W.H. Sonnemans Europalaan 11 5504 GD Veldhoven 040-2553711.
Penningmeester:	mr W.J. Zaagman Stadhouderslaan 7 3832 AB Leusden 033-4940485.
Eindredacteur:	T.L.D. Postma, Kalfjeslaan 123 2623 AD Delft 015-2612663.
Leden:	drs J.P.C.M. van Hoof, mw. M. Groen, drs J. Nuis, W.L. Plink, A.G. Westendorp.
Adviseur:	F.J. van Lier.

Foto's omslag:
Ypenburg, stationsgebouw van vóór de oorlog
luchtmachtverkeerstoren van ná de oorlog

Colofon

LIDMAATSCHAP:
Kosten: *f* 55,-/jaar
(buitenland: *f* 70,-/jaar) te storten op rek.nr. 65.82.12.125 van de ING-bank te Waddinxveen of op giro 2940790 t.n.v. de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie.

LEDENADMINISTRATIE:
mr W.J. Zaagman
Stadhouderslaan 7
3832 AB Leusden
033-4940485

REDACTIE:
Voorzitter: T.L.D. Postma.
Leden: drs M. van der Hoeven, H. Muller.

REDACTIEADRES:
Kalfjeslaan 123, 2623 AD Delft
015-2612663
E-mail: tpostma@casema.net

ADVERTENTIES:
Voorbeeld tarief:
kwart pagina per jaar (vaste tekst): *f* 250,- ; invoegen bedrukt A4 per keer: *f* 200,-.
Inlichtingen bij penningmeester.

DRUK:
"Pro Patria", Zwijndrecht.

ISSN - 0928-5156

ARCHIEF OUDE NUMMERS:
Marechausseemuseum
Weeshuiswal 9, 4116 BR Buren
0344-571256

Inhoud

Theo Postma
Ypenburg in verschillende millennia 2

Theo Postma
Op bezoek bij ... Bas de Groot 5

Hans Sonnemans
Inernet rubriek 6

J. Nuis
Militariade 8

Prudent Staal / Willem Geneste
Marinevliegkamp Valkenburg 12

Dr. F. Snapper en anderen
Het optreden van de Nederlandse Cavalarie onder het Vorstenhuis Oranje Nassau 16

B.C. Cats
Een nieuw regiment voor de Koninklijke Landmacht 29

Th. van der Plas
De belevenissen van Baane 32

Henny Meijer
"De belooningspenning van 's Hertogenbosch, 1814" 34

Ronald de Graaf
Boekbespreking: Verbeeldingen van vrede en geometrie 39

J.H.J. Andriessen
Boekbespreking: "Zacht en eervol" / "De verlaten monarch" / "Belangen en prestige" 42/43

Tristan Broos
De opkomst en ondergang van de Indische NSB 43

Andre L. A. Hissink
Meidagen 1940 en ontsnapping uit Nederland 47

H.J.E. van der Kop
Kok schep op (vervolg) 55

Wil Zaagman jr.
Wijzigingen op de ledenlijst 56

Correcties 56

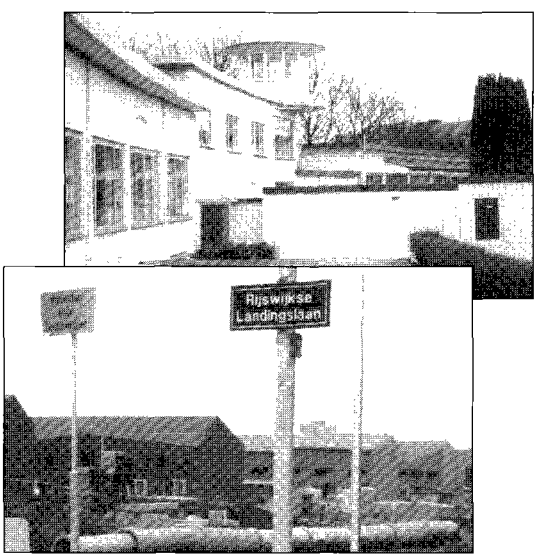
OMSLAGARTIKEL

Theo Postma

YPENBURG IN VERSCHILLENDE MILLENNIA

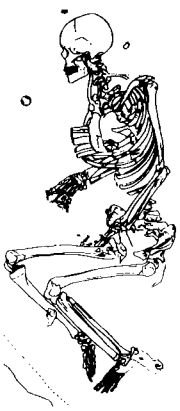
Om een "lucht"brug te slaan tussen militair-geschiedkundige onderwerpen uit het vorige millennium en het huidige ben ik weer dicht bij huis gebleven; en wel op Ypenburg.

Omdat in de jaren dertig van de vorige eeuw de vliegerij een sterke groei doormaakte besloot de Nederlandse regering het aantal vliegvelden uit te breiden. Het aanleggen van nieuwe vliegvelden vormde uitstekende werkgelegenheidsprojecten, toen nog werkverschaffing genoemd. Omdat de Haagse sportvliegers gebruik maakten van het Rotterdamse vliegveld "Waalhaven" zochten zij een locatie die dichterbij lag. Een door de Delftse studenten-zweefvliegers gebruikt terrein bij Rijswijk, de voormalige buitenplaats Ypenburg, leek bij uitstek geschikt voor dit doel. In **1936** werd in een luttele 20 weken met schop, kruiwagen en houten heistelling een vliegveld gebouwd. De werklozen kregen, in plaats van *f* 15,- per week "steun", *f* 19,20 per week vermeerderd met *f* 5,- toeslag. Anno **2000** is men, met moderne bulldozers en kipauto's, jaren bezig om een VINEX-woonlocatie op het voormalige vliegveld neer te zetten, terwijl ook de lonen verveelvoudigd zijn.

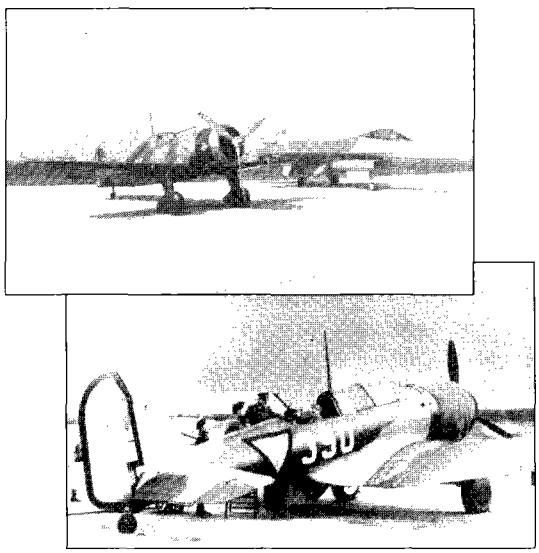
Het **oude stationsgebouw** van het Rotterdamse architectenbureau Brinkman en v.d. Vlugt en de Rijswijkse Architect Zwanenburg (stijl: "Het Nieuwe Bouwen" uit de jaren twintig en dertig) en de **voormalige luchtvaartschool** van H.F. Mertens krijgen een nieuwe functie en blijven een mooi contrast vormen met de woningen van deze eeuw.

Ook de "**Rijswijkse Landingslaan**", gelegen op de plaats van de oude landingsbaan, verwijst naar het verleden.

In 1997 werden op Ypenburg, tijdens een onderzoek van de Explosieven Opruimings Dienst (EOD), dertig grafkuilen uit het midden-neolithicum gevonden. De archeologen groeven voorzichtig 41 skeletten uit het duin. De kust lag namelijk **5500 jaar geleden** meer naar het oosten. De eerste bewoners van Ypenburg waren jagers en vissers die ook runderen en varkens hielden. De leefgemeenschap bestond uit kinderen en volwassenen, vrouwen en mannen. De stadsarcheoloog van de gemeente Rijswijk, drs J.M. Koot, is bezig met een boek over deze vondst.

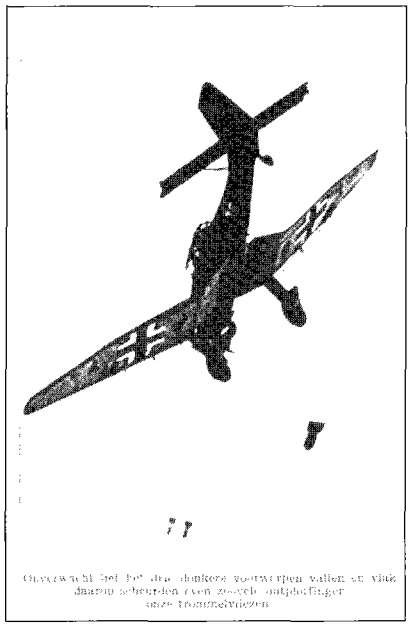
De eerste militairen verschenen boven Ypenburg bij de opening in **augustus 1936.** Het befaamde (2e) militaire stuntteam, "Vijf vingers aan één hand", onder leiding van Hendrik van Weerden Poelman verzorgde bij die gelegenheid een fraaie demonstratie. Dat het sportvliegveld ook geschikt zou zijn voor militaire doeleinden, vermeldde de minister van Waterstaat al in zijn openingsspeech. Dit werd spoedig bewaarheid. In 1938 werd een gedeelte van, het centraal in de "Vesting Holland" gelegen, Ypenburg aan Defensie verhuurd. Na afkondiging van de algehele mobilisatie op 29 augustus 1939 werd het een volledig militair veld. Er werden twee afdelingen van de Jachtgroep van

boven: Fokker D-XXI - onder: Douglas 8A/3N

het Veldleger gestationeerd. Deze bestonden uit acht Fokker D-XXI jachtvliegtuigen en elf Douglas 8A/3N verkenners/lichte bommenwerpers. Daarnaast vormden enkele verkenners (type: Fokker C-V tweedekker) en lesvliegtuigen (type: Koolhoven FK-51) de Tweede Verkenningsgroep van het Veldleger.
In de vroege ochtend van **10 mei 1940** werd Ypenburg getroffen door een Duits bombar-

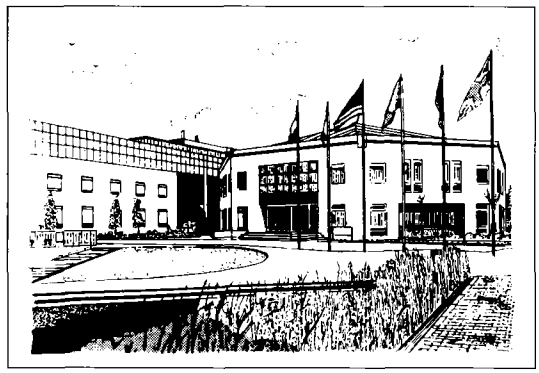
uit: "Ypenburg" van H. Kuiper, 1946

dement en volgden luchtlandingen. Het doel van "de slag om de residentie", het bezetten van de vliegvelden en het gevangen nemen van regering en koningin, is door de Duitsers niet bereikt ondermeer door hevig verzet van de vliegers van de militaire luchtvaart, luchtafweerbatterijen in Den Haag en Delft, en de op Ypenburg gelegerde troepen die veelal uit rekruten bestonden. Ter nagedachtenis aan de gesneuvelde Nederlandse militairen is op **10 mei 2000** een monument, gemaakt door kunstenares Ineke van Dijk, onthuld op een locatie vóór het voormalige stationsgebouw. Tevens zijn de eerste exemplaren van het boek, "De slag om Ypenburg - mei 1940" door lt.kol. b.d. E.H. Brongers, gepresenteerd.
Ook zijn straatnamen naar gesneuvelde militairen vernoemd.

Na de oorlog werd het veld weer in gebruik genomen door luchtvaart-scholen en -instellingen. Zo vonden vele werknemers van de verwoeste Koolhovenfabriek aan de Waalhaven emplooi bij Frits Diepen die een vlieg- en onderhoudsbedrijf op Ypenburg

begon. Het bleef, onder de naam AVIO-Diepen, als burger onderhoudsbedrijf op het, in 1955 militair geworden, vliegveld bestaan om ook aan vele militaire toestellen te werken. Nadat het was opgegaan in Fokker verdween het met het faillissement van Fokker in 1996 voorgoed van Ypenburg. De **hangar**, ontworpen door Brinkman en v.d. Vlugt met unieke geklonken stalen spantconstructie, is in 1999 **naar Hoogeveen** overgebracht om als onderkomen te dienen voor vliegende "oldtimers".

IDL

Ook moeten de ILSY's (Internationale Luchtvaart Show Ypenburg) worden genoemd die door de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Luchtvaart werden georganiseerd. In 1957 werd, ter ere van het 50-jarig bestaan van de KNVvL, onder enorme belangstelling de laatste gehouden. De weg vóór het oude stationsgebouw heet tegenwoordig **ILSY-PLANTSOEN.**

De scouting-groep "**Van Weerden Poelman**" heeft tegenwoordig een onderkomen gevonden in de "**woning aan de rijksweg**" (ook wel **portierswoning** genoemd) die is ontworpen door de Rijswijkse architect M. Zwanenburg.

Nadat het militaire vliegveld enige jaren een slapende basis was geworden, viel 20 september 1991 definitief het doek. Maar defensie is nog niet helemaal van Ypenburg verdwenen; de in 1949 opgerichte **Luchtmachtstafschool** werd in 1968 op Ypenburg gevestigd. Op dezelfde locatie opende H.M. de Koningin in 1992 het **Instituut Defensie Leergangen (IDL)** dat de plaats heeft ingenomen van de drie stafscholen van de verschillende krijgsmachtdelen. Dit is in dit millennium waarschijnlijk de laatste militaire activiteit op Ypenburg.

Er zijn dus op Ypenburg voldoende herinneringen aan het (militaire) verleden van de locatie! Dit is niet in het minst te danken aan de Stichting Ypenburg 1940.
Meer informatie bij de voorzitter van de stichting, A. Abcouwer, Jacob van Campenlaan 8, 2321 GC Leiden, 071-5317178

Bronnen / Literatuur / Foto's / Illustaties:

- Archief van het Projectbureau Ypenburg,
- Archief van de Gemeente Rijswijk
- Archief van deSectie Luchtmachthistorie Staf BDL
- brieven/folders van de Stichting Ypenburg 1940
- *Halve eeuw Ypenburg,* G.H. Kamphuis, Rijswijk 1986
- *De slag om de Residentie 1940,* E.H. Brongers, Hollandia BV - Baarn 1983
- *Ypenburg, onze strijd tegen de parachutisten,* H. Kuiper, Brandenburgh & co - Sneek 1946
- Artikel *De Vliegbasis Ypenburg 1936-1991,* Wim Mastenbroek, Carré - mei 1992

Theo Postma

OP BEZOEK BIJ ...

Bas de Groot

Ik heb ooit uit de mond van Bas opgevangen dat hij lid is van Mars et Historia vooral om de gezelligheid. Bij het bezoek aan Bas in de mooie duinstreek, wil ik eens nader onderzoeken wie dr. S.J. de Groot, onze correspondent "Maritieme Geschiedenis", eigenlijk wel is.
Interesse voor geschiedenis kreeg hij van beide ouders, vandaar dat hij reeds op jeugdige leeftijd lid werd van de Linschoten-Vereniging (opgericht in 1908). Deze vereniging verzorgt de uitgave van oud-Nederlandse reisverhalen. [De bibliofiel de Groot heeft ze allemaal in zijn boekenkast staan.]
De belangstelling voor de zee is hem met de paplepel ingegeven door zijn moeder. Zij had bij J.C.M. Warnsinck colleges gevolgd in zeegeschiedenis. Voor Bas werd zijn vrouw een goede bekende, Warnsinck zelf overleed helaas te vroeg.
Na zijn dienstplicht bij de artillerie vervuld te hebben ging Bas in 1958 biologie studeren in Utrecht. In 1971 promoveerde hij in de "wiskunde en natuur-wetenschappen". Dat betekent in dit geval: zeebiologie en oceanografie. Dr. S.J. de Groot is werkzaam bij het Rijksinstituut voor Visserijonderzoek en (hoofd)redacteur van internationale tijdschriften op het gebied van "aquaculture".
Als lid van de Nederlandse Vereniging voor Zeegeschiedenis kwam hij op een geschiedkundigenbijeenkomst in Utrecht de toenmalige Mars-bestuursleden, de heer Muller en mevrouw Dumon, tegen. Dat klikte meteen en Bas werd door Hans en Halima in het gemêleerde gezelschap van "Mars et Historia" geïntroduceerd.

"Bisschopsvis", gevangen in de Baltische zee in 1531 en nauw verwant aan de "zeemeermin".

Als academicus in hart en nieren uitte hij zijn kritiek op het blad: het moest wetenschappelijker! Laat dan maar eens wat zien, was het antwoord van "Mars". En een correspondent voor "Maritieme Geschiedenis" was geboren. Bas de Groot behandelt "luchtige" onderwerpen met een wetenschappelijke aanpak, hetgeen goed past in "Mars" dat zowel voor academisch opgeleide historici als voor verzamelaars bedoeld is.
De bibliotheek bestaat uit boeken betreffende zijn vak: walvisvaart, biologie, visserij, boeken over geschiedenisonderwerpen als Napoleon en de eerder genoemde reisbeschrijvingen. Maar het grootste deel wordt gevormd door een vrij complete verzameling van zeegeschiedkundige werken.
Apart vernoem ik zijn verzameling pamfletten. Aan de hand van oude pamfletten kan Bas laten zien hoe vroeger soldaten werden

geronseld, hun geld werd beloofd voor het verlies van ledematen, het verloop van de strijd en de afwikkeling erna.
Omdat Bas en zijn echtgenote Lettie alle grote antiquarische boekenbeurzen aflopen gebeurt het wel eens dat de geregelde bezoekers van "Mars"-evenementen de familie de Groot missen wanneer data van beurs en evenement samenvallen. Maar dit is een euvel dat door de evenementencommissie nauwelijks vermeden kan worden.
In juli aanstaande gaat dr. de Groot, op 63-jarige leeftijd, met pensioen. Ik ben er van overtuigd dat hij dan niet op zijn lauweren zal gaan rusten en ik hoop dat de redactie van "Mars" nog vele artikelen van zijn hand kan plaatsen.

•••••••••

Dit artikel is vanwege plaatsgebrek niet in het vorige nummer geplaatst hoewel het in "Op bezoek bij....." was aangekondigd: hier is dan het verhaal van onze nieuwe secretaris.

Hans Sonnemans

INTERNET RUBRIEK

http://www.fuseliers.net
sonnemans@fuseliers.net

Het internet, voor velen van u waarschijnlijk al een bekend medium; voor anderen nog iets waaraan ze misschien ooit (of nooit) zullen beginnen. Al een poosje leeft bij het bestuur van Mars en Historia het idee om ook met een homepage (of site) op het internet aanwezig te zijn.

Onze zustervereniging Documentatiegroep '40-'45 heeft al ruim twee jaar zo'n site. Met succes, want er is volop belangstelling voor militaire geschiedenis onder de vele gebruikers van het nieuwe medium.

Er is ook verschrikkelijk veel te vinden. Vrijwel ieder groot militair of oorlogsmuseum heeft z'n eigen page met heel veel informatie en mooie plaatjes. Er zijn ongelooflijk veel militaire sites met informatie over geschiedenis en traditie van het betrokken land of onderdeel. Daarnaast zijn er veel verenigingen en particulieren met informatie en artikelen over hun specifieke militair-historisch interessegebied. Uiteraard domineren op dit gebied de Amerikanen met vooral heel erg veel gegevens over de Civil War, maar er blijft nog genoeg interessants over.

Het probleem is alleen: hoe vind je al die informatie? Het internet is immers een grote ongesorteerde berg informatie waarin je zelf de weg moet zien te vinden. Gelukkig zijn er allerlei programma's, zogenaamde zoekmachines, die op een bepaalde term kunnen zoeken en vaak ook vinden. Hierover is in de boekhandel informatie te vinden en er zijn ook allerlei cursussen om dit onder de knie te krijgen. Het is daarom ook niet mijn bedoeling om u in deze nieuwe rubriek een cursus internet te geven.

Wel lijkt het me interessant om eens te melden wat ik ook zoal gevonden heb. Dit kan interessant zijn voor gevorderden, voor newbees (aanduiding voor nieuwelingen op het internet) maar ook voor hen die nog nooit

"gesurfd" hebben en die zo een idee kunnen krijgen wat er op die digitale snelweg op militair-historisch gebied te vinden is.

Als eerste bijdrage wil ik iets vertellen over "mijn" site en mijn ervaringen hiermee. Mijn eerste kennismaking met het internet dateert uit voorjaar 1997. Vrijwel meteen vond ik het een fascinerend medium met een grote toekomst. Het was me snel duidelijk dat ik met "mijn" museum, Museum Brigade en Garde Prinses Irene in de Generaal-majoor De Ruyter van Steveninckkazerne in Oirschot, zo snel mogelijk een eigen homepage zou moeten hebben. Het museum is het regimentsmuseum van het Garderegiment Fuseliers Prinses Irene, ontstaan uit de voormalige Prinses Irene Brigade. Sinds 1992 ben ik daarvan conservator.

Zelf had ik geen verstand van het ontwerpen en bouwen van internetsites. Gelukkig werkte er bij het bataljon een sergeant-majoor die daarvan wel verstand bleek te hebben. Met hem maakte ik de afspraak om te proberen als allereerste museum / verzameling van de Koninklijke Landmacht met een site het internet op te gaan. Ik leverde de teksten, illustraties en een globaal idee voor een ontwerp.

Toen stond het project maanden stil. Het bleek dat de betrokken sergeant-majoor van goede wil was maar toch niet in staat om dit zo maar uit te voeren. Een hele lange avond hebben we samen zitten te werken maar we kwamen er niet uit. Daarom besloot ik het "gewoon" zelf te doen. Met het programma Composer, onderdeel van Netscape Communicator ging ik aan de gang. Een heel weekeinde, van 's morgens vroeg tot 's avonds heel laat, zat ik te werken, met vierkante ogen achter het beeldscherm. Uiteindelijk was de site klaar en kon worden "geupload".

Het werk was klaar maar enkele weken later begon ik opnieuw. Ik dacht nu te weten hoe het zou moeten worden en begon daarom aan versie twee. Veel uitgebreider, kleurrijker, origineler en ook veel sneller. Vanaf oktober 1997 was deze versie operationeel. Natuurlijk volgden er in de loop der tijden allerlei uitbreidingen. Een gastenboek, een pagina met email-adressen van regimentsleden, een on-line versie van het regimentsblad De Vaandeldrager en uiteindelijk ook een eigen domain-naam.

Voor de niet ingewijden: het is een makkelijke en unieke naam om de site te vinden: www.fuseliers.net..

Bijzonder zijn ook de pagina's met informatie over alle musea en verzamelingen van de Nederlandse krijgsmacht. Het was een nieuw initiatief, want nog nergens was al deze informatie te vinden. Het idee werd ook ondersteund door de Traditiecommissie Krijgsmacht.

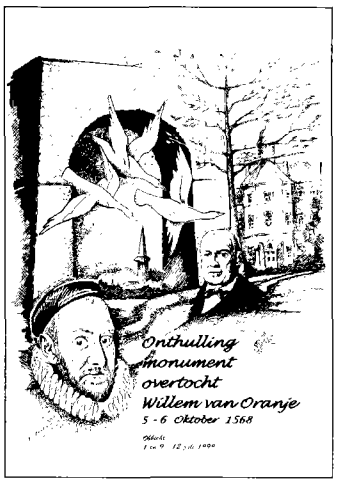
Verder is er een heel uitgebreide pagina met alle mogelijke links (verwijzingen) naar sites van andere (buitenlandse) regimenten en regimentsmusea.

Inmiddels is de site veel meer geworden dan een kleurrijke reclamefolder voor het museum. Het is zachtjesaan een soort ontmoetingsplaats geworden voor (oud)militairen van het regiment en andere geïnteresseerden. Alle nieuwtjes verschijnen er, de informatie over de diverse verenigingen en heel veel boodschappen in het gastenboek. Bij alle grote internationale oefeningen van het bataljon wordt in de informatie over het onderdeel verwezen naar de site. Het is al lang niet meer de site van het museum maar van het hele regiment geworden. En zo hoort het ook.

J. Nuis

MILITARIADE

Willem van Oranje monument te Obbicht
Om tijdens de Opstand tegen Spanje de Spaanse troepen uit de Zuidelijke Nederlanden te verdrijven, trok eind september 1568 Willem van Oranje vanuit Duitsland in de richting van de Heerlijkheid Wittem. Omdat het hem niet lukte om bij Luik en Maastricht de Maas over te steken, wees zijn geestverwant Karel van Bronckhorst en Batenburg, Heer van Obbicht en Papenhoven, hem een doorwaadbare plaats aan. Op 5 oktober 1568 trok het leger van de Prins, 14.000 man, in de richting van Obbicht om vervolgens de overkant van de Maas te bereiken. Om dit in herinnering te houden is in Obbicht, gemeente Born, is vlakbij de plek van de oversteek een monument geplaatst, dat op 1 juli 1999 door Prins Willem Alexander onthuld is.

1600: Slag bij Nieuwpoort, door L. Dorsman
Boek in de serie Verloren Verleden van Uitgeverij Verloren te Hilversum. ISBN 9065504516. fl. 19,90. Zie ook 'Tentoonstellingen'. Boekbespreking in voorbereiding.

Oorlogsgasten. Vluchtelingen en krijgsgevangenen in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog, door drs Evelyn de Roodt
Beschreven wordt het lot van honderdduizenden burgervluchtelingen, uitgeweken militairen en ontsnapte krijgsgevangenen, die tijdelijk een plek moesten krijgen. Het boek geeft een beeld van de toestanden in de kampen, inclusief de psychische gevolgen en soms spectaculaire ontsnappingen.
Europese Bibliotheek. 464 pagina's. 278 zwart-wit afb. ISBN 9028814264. fl. 49,-.

Medicine and modern warfare, ed. by Roger Cooter, Mark Harrison & Steve Sturdy.
Practice and development of medicine within the armed forces from the late nineteenth century through to the end of the Second World War. The volume demonstrates that medicine became an increasingly important part of military life and suggests new avenues and approaches for future study. Editions Rodopi B.V., Amsterdam/Atlanta GA 1999. Bound ISBN 90-420-0546-7 fl. 150,-, paper ISBN 90-420-0536-X fl. 45,-. X, 286 pp.

Over & Over, door Peter A. Teeseling.
Naast enkele algemene hoofdstukken bevat het boek tien herinneringen van oud-strijders van de Slag om Arnhem, ontstaan tijdens correspondentie tussen de 13-jarige (!) auteur en betrokkenen. Het boek is geïllustreerd met een groot aantal minder bekende foto's. 95 p. fl. 24,50. Te koop bij Airborne Museum.

Tentoonstellingen (in 2000, tenzij anders vermeld)
Het Schielandhuis, Rotterdam, 010-2176717
1600 - Slag bij Nieuwpoort. Door de eeuwen heen bekeken. T/m 25-6
Legermuseum, Delft, 015-2150500
Dressed to kill. T/m 7-1-2001. *Moed, Beleid en Trouw. 185 jaar Militaire Willems-Orde. 4-5 t/m 16-7. Nederlandse militairen op de Balkan.* Fototentoonstelling. 23-6 t/m eind september. *Ridder Roderik.* Actieve tentoonstelling voor kinderen van 8 t/m 11 jaar. 25-8 t/m 2005.
Mariniersmuseum, Rotterdam, 010-4129600
Vernieuwde presentatie *'Zo wijd de wereld strekt'.* Vanaf 13-5.
Museum Bronbeek, Arnhem, 026-3840840:
Buurman Japan (uit eigen collectie sier- en gebruiksvoorwerpen) 13-5 t/m 29-10
Museum 't Schilderhuis, Driebergen, 0343-532074
Leven achter prikkeldraad. Nederlanders in krijgsgevangenschap 1940-1945. Tot eind september.
Nationaal Vakbondsmuseum De Burcht, Amsterdam, 010-6241166
Bloed, zweet en traan. De eerste reis van de walvisvaarder Willem Barendsz, 1946-1947. T/m 27-8.

Overige activiteiten musea
Legermuseum, Delft, 015-2150500.
(tr = telef. reserveren, fl = extra kosten, kc = Kinderclub)
Demonstraties met miniatuur vliegdekschepen en elektronisch bestuurbare militaire voertuigen. 5-5, 11-17 u.. *Invloed van militaire mode op burgermode.* Lezing modeontwerper Mart Visser. 21-5, 13 u. (tr, fl). *Militaire Willems-Orde.* Dialezing conservator P. Knevel. 28-5, 14 u. (tr). *Camokleding ontwerpen.* 7-6, 14 u. (tr, kc). *Samenwerking en conflictbeheersing in de 20e eeuw; lessen voor de 21e eeuw?* Seminar. 25-6, 12 u. (tr, fl). *Dressed to kill,* inspiratiebron voor kinderactiviteiten. Woensdagmiddagen van 5-7 t/m 30-8, 13-16.30 u. (kc). *Tinnen soldaatjes,* demonstraties tingieten en zelf beschilderen. 28-7, 11-16.30 u. (kc). *Delftdag* in teken van *Ridder Roderik.* 26-8, 11-17 u.
Mariniersmuseum, Rotterdam, 010-4129600
Elke eerste zondag van de maand: *films over marine-onderwerpen.*
Nederlands Scheepvaartmuseum, Amsterdam, 010-5232222
Speciale activiteiten a/b *VOC-schip 'Amsterdam'.* 1-7 t/m 3-9. *Zeeliederendag.* 20-8.

Documentatiegroep '40 - '45
Themadag op 3 juni voert naar Belgisch fort Eben-Emael. Kosten fl. 58,— incl. rondleiding in en boven fort en koffietafel. Vol is vol! Inlichtingen bij de heer J. Fioole, 0345-613077.

Internetsite Commandostichting/Korps Commandotroepen
http://www.korpscommandotroepen.nl
In deel 'Commandostichting' is van alles te vinden over de geschiedenis van het Korps Commandotroepen en zijn stamonderdelen zoals No 2 (Dutch) Troop en het Korps Insulinde (1942-1945). Het deel 'Korps Commandotroepen' gaat over het huidige Korps. Naast opdracht, taken, organisatie en optreden van het Korps komt ook de werving aan bod. De site wordt verluchtigd met veel foto's en een vijftiental filmpjes.

Website Museum Brigade en Garde Prinses Irene
http://www.fuseliers.net
Op deze website is van alles te vinden over het museum en de geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Brigade Prinses Irene en het Garderegiment Fuseliers Prinses Irene. Ook zijn er pagina's met gegevens over alle musea en verzamelingen van de Nederlandse krijgsmacht. (Zie ook Internet rubriek op pagina 6).

Voorthuizen Military Tattoo 2000
In het kader van de 55e verjaardag van de bevrijding vindt op 6 mei, 20.30 uur op het Smidsplein te Voorthuizen een bijzondere twee-en-een-half durende uitvoering van de Voorthuizen Military Tattoo door meer dan 10 internationale militaire orkesten plaats, voorafgegaan door een defilé over de Hoofdstraat. Kaartverkoop bij VVV Voorthuizen (0342-471301) en VVV Barneveld (0342-420555). Verdere informatie: 0342-473852.

Airborne Museum
In verband met de voorbereiding van een nieuwe publicatie wordt een ieder, die informatie en/of documentatie bezit over het Royal Corps of Signals in september 1944, gevraagd contact op te nemen met de heer W. Boersma, Airborne Museum, Utrechtseweg 232, 6862 AZ Oosterbeek, tel. 026-3337710.

Oproep
Nieuws voor 'Militariade' s.v.p. vòòr 1-8 schriftelijk naar J. Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden. Bij voorbaat dank.

Te koop gevraagd
Naamstrips KORPS LUCHTWACHTDIENST, in lichtblauwe (dames) uitvoering.
Bericht aan J.L. Frek, postbus 40127, 7504 RC Enschede

Karel V 1500-2000
Om te voorkomen, dat de Utrechtse burgerij na hun eed van trouw in 1528 toch in opstand zou komen, bouwde Karel V een kasteel op het Catharijneveld, het huidige Vredenburg.
Het Utrechts Archief, Alexander Numankade 199-201, Utrecht, 030-2866611:
Karel V en de dwangburcht Vredenburg. Mei tot oktober (? Einddatum nog niet bekend)

Karel V gaf omstreeks 1530 opdracht de stadsmuren van Utrecht te verbeteren en te versterken met vijfhoekige, stenen bastions. Dit werden Sonnenborgh, Manenborgh en Morgenster.
Museum Sterrenwacht Sonnenborgh, Zonnenburg 2, Utrecht:
Rondleiding door de gewelven van Sonnenborgh en kijkje in de oudste Nederlandse koepelsterrenwacht.
Op 7/5, 4/6, 2/7, 6/8 en 3/9 om 13 u. en 14u. Reserveren verplicht: 030-2311360.

Capitulatie
Generaal Winkelman tekende in de voormalige Lagere School te Ridderkerk/Rijsoord de capitulatie van Nederland. Ter herdenking is op 15 mei een monument opgericht en een expositie gehouden. (adres: Rijksstraatweg 101)

Callenfels
Het al lang aangekondigde deel IV uit de Marsbibliotheek is eindelijk verschenen.
Prijs: ƒ 9,50 + ƒ 3,50 verzendkosten
Te bestellen bij Uitgeverij ALVO, Buitenwatersloot 142, 2613 SV Delft, tel. 015-214 69 63, fax 015-213 65 78, e-mail h.lups@wxs.nl

Nagekomen bij de redactie in Delft:

Gezocht
Dit schilderij is in april/mei 1991 tijdens de Militariabeurs SMV in "De Bun" te Huizen door de heer J. Boon uit Amstelveen verkocht. Als u dit schilderij herkent en weet wie de huidige eigenaar is, wilt u dan contact opnemen met J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda, 0182-534283.

Door: Prudent Staal
Geredigeerd door: Willem Geneste

MARINEVLIEGKAMP VALKENBURG

Van vliegweide tot vliegkamp

Voor de Luchtvaartafdeling (LVA) werd begin 1937 een vierjarenplan opgesteld dat de basis zou vormen voor de toekomst van deze afdeling. Behalve geld voor vliegtuigen en munitie werd er vijf miljoen gulden uitgetrokken voor de aanleg van een aantal nieuwe vliegvelden. Tot aan die tijd waren de activiteiten van de LVA geconcentreerd op Soesterberg, de bakermat van de Nederlandse militaire luchtvaart. Strategisch werd het evenwel niet langer verantwoord geacht om de inmiddels bestelde nieuwe vliegtuigen allen op één vliegveld te plaatsen. Om die reden werden ook op Schiphol dertig vliegtuigen gestationeerd.

Bij een eerste inventarisatie van nieuwe vliegveldlocaties werden twee terreinen bij Katwijk genoemd. Na uitgebreide verkenningen en besprekingen bleek een nabij het dorp Valkenburg gelegen terrein de meeste voorkeur te hebben. Het Ministerie van Waterstaat was daar fel tegen en had plannen om bij Leiderdorp een grote nationale luchthaven aan te leggen. Een van de eisen van "Waterstaat" was dat zich binnen een straal van 25 kilometer van de geplande locatie geen andere vliegvelden zouden bevinden.

Waar de nieuwe militaire vliegvelden in het westen des lands zouden komen werd pas in 1938 duidelijk. Als stafeis was gesteld dat de nieuwe vliegvelden zich binnen de Vesting Holland of in de provincie Noord-Holland dienden te bevinden.

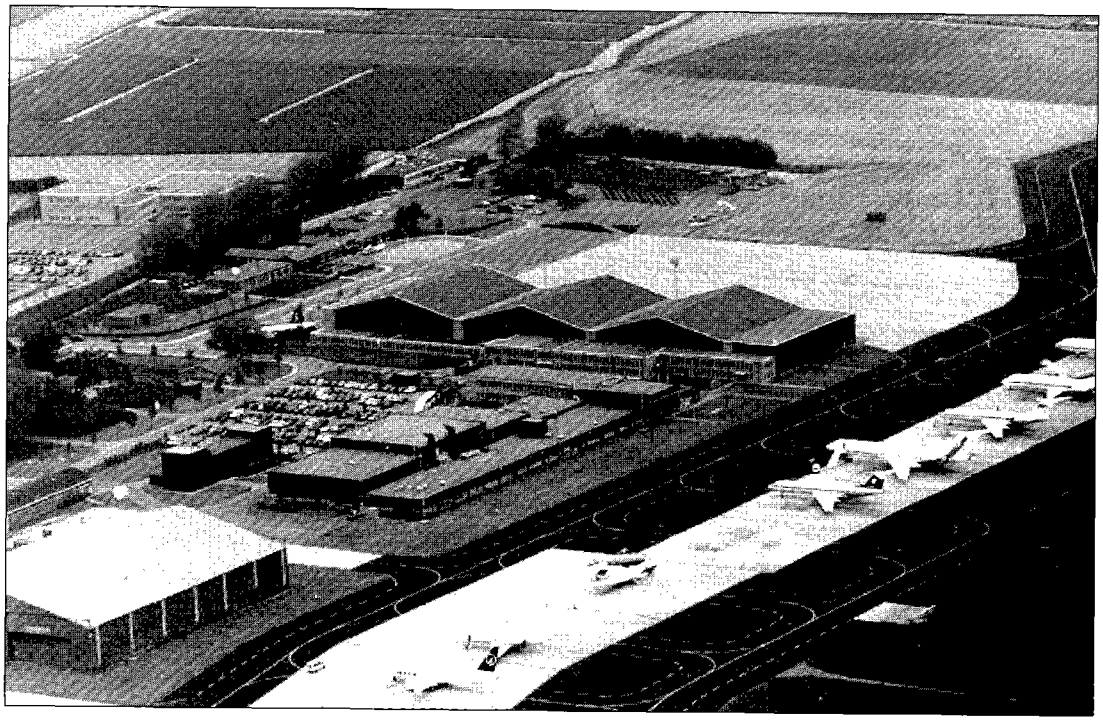
Ondanks de bezwaren van "Waterstaat" gaf de minister van defensie begin maart 1939 opdracht tot de aankoop van grond ten behoeve van een militair luchtvaartterrein bij het dorp Valkenburg en tot verdere uitwerking van de plannen daarvoor.

Er werd met de aanleg van het veld grote haast gemaakt. De aangekochte weilanden moesten worden geprepareerd en diverse sloten worden gedempt. Aan het einde van het jaar werden de uitvoeringswerkzaamheden in verband met de oorlogsdreiging zoveel mogelijk versneld. Dat de grasbodem van het veld, bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, nog lang niet sterk genoeg was voor de vliegtuigen zouden de Duitsers bij hun onverhoedse aanval ondervinden.

Bij de Duitse inval in de vroege ochtend van de 10e mei 1940 stonden er geen vliegtuigen op het veld en ook ontbrak enige vorm van luchtafweer. Wel was er na de Duitse overrompeling van Noorwegen een sectie mitrailleurs gestationeerd en waren er aan de noordkant schutterputten gegraven, waardoor een verdedigingseenheid van 85 man niet geheel met lege handen stond. Direct na een inleidend bombardement landden Duitse para's op en rond het landingsterrein, spoedig gevolgd door Junker transportvliegtuigen met aanvullende luchtlandingstroepen. Bij hun vluchten over de bloeiende tulpenvelden en weilanden ondervonden zij hinder van hevig geweer-

vuur van een detachement van het Regiment Infanterie. Slechts ten koste van zware verliezen konden de Duitsers uiteindelijk het landingsterrein bezetten, waarbij de weerstandsnesten één voor één tot zwijgen werden gebracht.
Door de heftige tegenstand en de zachte, drassige toestand van het landingsterrein leed de Duitse transportvloot grote verliezen. Veel vliegtuigen zakten weg in de weke bodem en werden tijdens aanvallen beschadigd door vijf Fokker C-V's van de LVA. Al met al werden 49 van de in totaal 53 gelande Junkers vernield, waarvan ruim de helft onherstelbaar.
Gedurende de oorlog werd de "FlugPlatz Valkenburg' door de bezetter verder afgebouwd en tot 1943 af en toe gebruikt door Messerschmitts van de Luftwaffe. De huidige legeringgebouwen van het Duitse boerderij type (die binnenkort worden gesloopt) langs de provinciale weg door het kamp en de tankwal in het nabijgelegen Panbos getuigen hier nog van.
Na de bevrijding werd het inmiddels in ongerede geraakte veld door de Royal Air Force provisorisch opgelapt. In 1946 werd het veld weer overgedragen aan de Nederlandse Luchtstrijdkrachten (LSK), zoals de luchtmacht toen werd genoemd. Ook kwam er een klein detachement marinepersoneel, omdat de Marineluchtvaartdienst (MLD) zelf geen bruikbaar vliegveld meer had. Als eerste marine-onderdeel werd de "gevechtsvliegopleiding" met Fireflies op de 'vliegbasis Valkenburg' geplaatst.
Omdat voor de herbouw van het vliegveld Bergen in Noord Holland geen geld was, besloot de 'Raad van Aangelegenheden over Zee' in juli 1947 het vliegveld Valkenburg toe te wijzen aan de MLD. Op 15 oktober 1947 werd officier vlieger der eerste klasse van de Koninklijke Marine Reserve, L.J. Fritz, de eerste commandant. Voortaan zou het vliegveld de naam "Marinevliegkamp Valkenburg" dragen.

Ontwikkeling
Direct na de overdracht werd op voortvarende wijze begonnen met de uitbouw en verbetering van het vliegkamp. Er werden hangaars en nieuwe werkplaatsen opgetrokken, de verkeersbunker kreeg een toren, er kwamen magazijnen, een fotodienst, een vliegdienstgebouw, een Grondschool, een vliegdienst artillerie, een linktrainer, enz. Het duurde tot 1952 voordat dit alles gerealiseerd was. In die tijd opereerde de MLD met een groot aantal verschillende vliegtuigtypes vanaf het vliegkamp zoals de Seafury, Firefly, Harpoon, Mitchell, Catalina, Oxford, Sea Otter en een Sikorsky S-51 helikopter. Bovendien was voorlopig ook nog het 334 transportsquadron van de LSK met Dakota's op het vliegkamp gehuisvest. Tijdens de watersnoodramp in februari 1953 vervulde het Marinevliegkamp Valkenburg (MVKV) een belangrijke rol bij de reddingswerkzaamheden. Het diende als coördinatiecentrum voor de OSRD (Opsporings- en Reddingsdienst) in het Nederlandse luchtruim. Ook de coördinatie van de distributie van de voedsel- en hulppakketten vond plaats op het MVKV en het diende als basis voor de Britse en Amerikaanse vliegtuigen die bij de rampenbestrijding werden ingezet.
In de daarop volgende jaren werd het vliegkamp steeds verder uitgebreid en verbeterd. Zo werd in 1959 de hoofdbaan vernieuwd en verlengd. In 1980 werd weer een groot deel van de bebouwing vervangen. Op de plaats van de oude hangaars en werkplaatsen verscheen een moderne, grote hangaar en een nieuw gebouw voor de onderhoudsdienst. Ook de banen, het platform en de parkeerspots werden aangepast aan het nieuwe maritieme patrouillevliegtuig van de MLD; de Lockheed P-3C Orion.
De helikoptersquadrons van de marine (VSQ 7 en VSQ 860) werden overgeplaatst naar het Marinevliegkamp De Kooy bij Den Helder.

"Vreemde vogels" op Valkenburg *AVD-KM*

Willem Geneste

WEGGEGOOID GELD!

Voor en tegenstanders van het sluiten van het Marinevliegkamp Valkenburg bij Leiden, zijn momenteel volop met elkaar in de slag. Alhoewel deze discussie al tientallen jaren aan de gang is lijkt deze nu in een cruciale fase te komen. Minister De Grave van defensie is geen voorstander van sluiting omdat aan de hand van een eerder gehouden studie is gebleken dat verplaatsing van het kamp een half miljard gulden moet gaan kosten gerekend naar het prijspeil van 1991. Sinds de komst van de dertien Lockheed Orions in 1982, is er voor honderden miljoenen guldens geïnvesteerd in het vliegkamp en onderging de infrastructuur een ware metamorfose. Er werd een "mission support centre" gebouwd waarin naast een "flight trainer" alle missies van maritieme patrouille vliegtuigen van de NAVO op de meest moderne wijze kunnen worden geanalyseerd. Ook de NAVO heeft financieel bijgedragen aan de totstandkoming van deze moderne outillage omdat het vliegkamp ook als "main operating base" fungeert voor maritieme patrouille vliegtuigen van de overige NAVO-partners.

De afgelopen vijf jaar is er nog eens veertig miljoen gulden geïnvesteerd waarvan 11 miljoen aan verbetering van de startbanen. Daarnaast werd de centrale aanvoerweg naar het vliegkamp verbeterd en geasfalteerd en werd langs die weg een nieuw legeringgebouw neergezet omdat de oude, in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers gebouwde, barakken langs de provinciale weg, op den duur moeten verdwijnen. Door

de sluiting van het marinevliegkamp wordt een gigantische investering tenietgedaan en kunnen we rustig spreken van kapitaalvernietiging en dit alles omdat de gemeente Leiden uit wil breiden die nota bene nog niet eens mede-eigenaar is van de grond van het vliegkamp. De gemeenten Wassenaar, Katwijk en Valkenburg, zijn dat wel en die zijn faliekant tegen sluiting. Zij hebben dat de Tweede Kamer per brief laten weten en tijdens de hoorzitting op 31 januari nog eens toegelicht. De VVD en CDA fracties in de kamer zijn eveneens tegen sluiting. De gemeenten voeren als argumenten aan dat met het openhouden van het vliegveld het aaneengroeien van de grootstedelijke agglomeraties Den Haag en Leiden wordt voorkomen. Men wil het "groene hart" tussen de gemeenten behouden. De gemeenten vrezen dat het fraaie gebied met zijn bijzondere vogels anders ten onder zal gaan aan sociale woningbouw van Leiden tot aan de duinrand. Daarnaast onderhouden de gemeenten een goede relatie met het vliegkamp en draagt het vliegkamp bij aan de werkgelegenheid.

Gebruikers

Het vliegkamp dat in 1947 van de Koninklijke Luchtmacht werd overgenomen, is sinds die tijd in gebruik door de Marineluchtvaartdienst. In die tijd is het aantal vliegtuigenbewegingen sterk afgenomen en is er van geluidsoverlast voor de omwonenden nog nauwelijks spraken. Het vliegkamp ligt zeer strategisch ten opzichte van de gemeente Den Haag, als residentie van de regering en als juridisch centrum van de wereld. Regeringsleiders, het Koninklijk huis, maar ook oorlogsmisdadigers die voor het internationale oorlogstribunaal moeten verschijnen, maken gebruik van het vliegkamp. Het vliegkamp kan met eigen (defensie)middelen beveiligd worden. Daarnaast is het 24 uur per dag geopend om Orions in te kunnen zetten voor opsporings-, reddings- en milieutaken van de Kustwacht. Alhoewel het aantal Orions conform de defensienota wordt teruggebracht van dertien naar tien en drie daarvan permanent in het buitenland zijn gestationeerd, blijft het vliegkamp de logistieke thuisbasis voor alle vliegtuigen.

Het verplaatsen van de Orions naar het marinevliegkamp De Kooy bij Den Helder, biedt ook geen oplossing omdat men daar niet over de benodigde infrastructuur beschikt en de start/landingsbaan te kort is. Om de baan te kunnen verlengen moet de spoorweg, voor de trein van en naar Den Helder, die vóór de startbaan langs loopt, onder de grond verdwijnen.

De "Commissie overleg en voorlichting milieuhygiëne Marinevliegkamp Valkenburg", die bestaat uit bestuurlijke vertegenwoordigers en burgers die door de gemeentebesturen zijn aangewezen, uit de gemeenten Oegstgeest, Rijnsburg, Valkenburg en Wassenaar en vertegenwoordigers van milieuorganisaties, VROM en defensie, kwam op 9 februari tijdens een openbare vergadering met de mededeling dat het aantal klachten over geluidshinder over 1999 flink was afgenomen. De commissie stelde dat dit kwam omdat men binnen de geluidscontouren was gebleven. Op het marinevliegkamp is er in de afgelopen jaren dan ook van alles aan gedaan om dit te realiseren. Het wachten is nu op de "Vijfde nota ruimtelijke ordening" van het ministerie van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu en de plannen die daarin vermeld staan. Op dit ministerie zwaait minister Pronk de scepter. Hij zal voor de moeilijke keuze komen te staan tussen de wensen van zijn afdeling ruimtelijke ordening, die het vliegkamp dicht wil hebben, en de afdeling milieu die het kamp open wil houden vanwege de groenfunctie in dit gebied en de bijzonder vogelstand op het veld.

HET OPTREDEN VAN DE NEDERLANDSE CAVALERIE ONDER HET VORSTENHUIS ORANJE NASSAU

VERANTWOORDING

Tijdens de oprichting van het Museum Nederlandse Cavalerie ontstond het plan om in een boekje aandacht te besteden aan de band van de Nederlandse cavalerie met het vorstenhuis Oranje Nassau.
Het oogmerk was aandacht te schenken aan de rol die de Nederlandse cavalerie onder de Oranjes in de vaderlandse geschiedenis heeft gespeeld.
Dr. F. Snapper, die reeds eerder publiceerde over onderwerpen uit de vaderlandse geschiedenis, werd bereid gevonden deze taak op zich te nemen, daarbij gesteund door de kolonel der cavalerie b.d. O.E. Overbeek en de luitenant-kolonel der cavalerie b.d. W.F. Anthonijsz en de oud-commandant van het Cavalerie Ere-Escorte, luitenant-kolonel der cavalerie C.W. Elderhorst. Aangezien inmiddels in korte tijd reeds een aantal andere publikaties, de cavalerie betreffende, het licht zagen hebben Dr. F. Snapper en de redactie van Mars et Historia ervoor gekozen dit onderwerp in "Mars" te behandelen. Omdat de plaatsing in één keer het hele blad zou vullen, verschijnt het artikel, bestaande uit zes op zich zelf staande hoofdstukken, in drie delen (zie hieronder).
Na plaatsing van alle delen zal Dr. F. Snapper een lijst van "vindplaatsen" opstellen, die in de plaats komt van een volledig "notenapparaat". Deze lijst is bij de redactie van Mars et Historia, tegen verzendkosten, te bestellen en zal dus niet in het blad verschijnen.

Eerste deel
I
VERANDERINGEN DOOR DE EEUWEN HEEN
II
ORANJE NASSAU EN DE CAVALERIE IN DE OPSTAND VAN DE NEDERLANDSE GEWESTEN; DE TACHTIGJARIGE OORLOG

-o-o-o-o-

Tweede deel
III
ORANJE NASSAU EN DE CAVALERIE IN DE GEVESTIGDE REPUBLIEK
IV
ORANJE NASSAU EN DE CAVALERIE IN DE EEUW VAN HET KONINKRIJK

-o-o-o-o-

Derde deel
V
ORANJE NASSAU EN DE CAVALERIE IN DE EEUW VAN DE KONINGINNEN
VI
HET CAVALERIE ERE ESCORTE

I
VERANDERINGEN DOOR DE EEUWEN HEEN

Sabels getrokken, lansen geveld, met wuivende pluimen, snuivende paarden: dat was het beeld van de cavalerie door de eeuwen heen. Doch in de negentiende eeuw maakten het verdragende geschut, repeteergeweer en mitrailleur daar een einde aan en in de twintigste eeuw ging de cavalerie over van paarden naar pantservoertuigen en zette daarmee haar taken voort.

Hoewel de middelen waarmee de cavalerie thans de strijd voert zijn veranderd, zijn haar taken hetzelfde gebleven:

- met schokvermogen openbreken van de vijandelijke linies om deze daarna afzonderlijk te verslaan;
- voorkomen dat de vijand dit bij de eigen troepen doet;
- uitvoeren van verkenningen, het beveiligen van eigen troepen en gebieden en het uitvoeren van bijzondere opdrachten met een zelfstandig karakter.

Uiteraard waren en zijn voor deze afzonderlijke taken verschillende soorten cavalerie nodig, die dan ook verschillend zijn bewapend. De in de 16e eeuw bestaande soorten cavalerie waren naar taak en samenstelling als volgt te onderscheiden: karabiniers waren bewapend met een karabijn, kurassiers (voordien pistoliers) en gidsen met twee pistolen en lansiers met een essehouten lans. Bovendien waren allen voorzien van een degen of een rapier, die echter pas werd gebruikt als er geen tijd meer was om te herladen. De kurassiers en lansiers behoorden tot de zware cavalerie, de karabiniers en gidsen tot de lichte.

Alle ruitereenheden waren bovendien beschermd door een harnas of delen daarvan: de kurassiers het meest en de gidsen het minst.

Een ruiteraanval - charge - werd in die tijd in achtereenvolgende blokken van ongeveer vijftien ruiters uitgevoerd, die achter elkaar op de vijandelijke linies afreden. Door de korte dracht van de vuurwapens werd eerst op een afstand van ongeveer 70 tot 50 meter van de vijand in draf overgegaan, om daarna op een afstand van ongeveer 30 meter van de vijand de aanval in galop in te zetten, gebruik makend van het vuurwapen. Het was ondenkbaar zonder vuurwapens de aaneengesloten drommen piekeniers of de in talrijke rijen opgestelde musketiers te doorbreken.

De aanval kon op twee manieren worden uitgevoerd:

- "en haie", in linie, waarbij de ruiters naast elkaar beugel aan beugel rijdend op de vijand afstormden, om deze door de schok omver te werpen:
- "à la caracole", waarbij de ruiters één voor één langs de vijandelijke afdeling galoppeerden en daarbij hun karabijnen en pistolen afvuurden. Deze aanvalsvorm werd vooral toegepast bij het treffen van ruitereenheden met voetvolk van de tegenpartij.

Nadat de wapens waren afgevuurd boog het voorste gelid linksaf om het tweede gelid in staat te stellen op haar beurt de wapens af te vuren, enzovoort. Het afbuigen naar links was voorgeschreven om met de rechterhand het zwaard te kunnen gebruiken. De gelederen die hadden gevuurd sloten opnieuw van achteren aan en herlaadden daarbij hun wapens.

Behalve voor het rechtstreeks aanvallen van grote vijandelijke verbanden werd de cavalerie in die tijd ook wel gebruikt voor het uitvoeren van schijnaanvallen en het overvallen van vijandelijke kampementen. Door gebruik te maken van haar snelheid en beweeglijkheid kon zij daarbij verrassend op plaatsen en ogenblikken optreden, waar zij niet werd verwacht.

Grote invloed op de gevechtsvoering had de cavalerie door het in kleine verbanden verzamelen van gegevens over vijand en terrein. De met dit verkenningswerk verzamelde informatie vormde veelal de basis voor de plannen voor het latere verloop van de gevechten.
De in de 17e en 18e eeuw slechts langzaam toenemende uitwerking en nauwkeurigheid van de vuurwapens leidde nog niet tot wezenlijke veranderingen in het optreden van de cavalerie.
Wel ontstond aan het einde van de 16e eeuw een nieuwe vorm van ruiterij: de dragonder. Deze dragonders waren van oorsprong infanteristen die tot taak hadden de cavalerie "bij te houden". In de Nederlanden deden zij hun intrede in 1606. Al spoedig werden de dragonders bereden, maar kregen een mindere soort paarden omdat het paard voor hen alleen diende als transportmiddel. Aanvankelijk behoorden de dragonders nog niet tot de cavalerie, doch sedert de Napoleontische tijd golden zij als volwaardige zware cavalerie die vooral als directe steun voor de infanterie optrad.
Na de afscheiding van België in 1839 brak in Nederland een periode van honderd jaar vrede aan, waarin talrijke bezuinigingen op de Defensie werden doorgevoerd. Koning Willem III wist een opheffen van de cavalerie te voorkomen, maar moest instemmen met ingrijpende reorganisaties die ertoe leidden dat vanaf 1867 nog slechts vier regimenten overbleven. Die werden in dat jaar alle tot huzarenregimenten omgevormd. Zo ontstonden het 1e Regiment Huzaren (nu: Regiment Huzaren van Sytzama), het 2e Regiment Huzaren (nu: Regiment Huzaren Prins van Oranje), het 3e Regiment Huzaren (nu: Regiment Huzaren Prins Alexander) en het 4e Regiment Huzaren (nu: Regiment Huzaren van Boreel). In 1922 werden deze huzarenregimenten bij een volgende bezuinigingsronde tot vier halfregimenten omgevormd). Deze werden vlak voor de inval van de Duitsers in mei 1940 weer volledige regimenten.
De steeds snellere ontwikkelingen in de techniek (mitrailleur) en vooral de uitvinding van het dynamiet luidden in de 19e en 20e eeuw het einde van de ruiterij op het gevechtsveld in. Ruiter en paard konden niet langer voldoende worden beschermd en daarmee was hun rol op het gevechtsveld uitgespeeld. Tanks en pantserwagens namen hun taken over en brachten vooral na de Tweede Wereldoorlog een grote verandering in bewapening en uitrusting van de Nederlandse cavalerie teweeg. Haar taken worden tegenwoordig met Leopard-2 tanks, Mercedes jeeps en snelle gepantserde verkenningsvoertuigen uitgevoerd en nog steeds is de cavalerie bestemd om met het schokvermogen van in grote verbanden bijeen gebrachte tanks de vijandelijke linies open te breken en daarmee het gevecht een beslissende wending te geven. Ook het met snelle kleine verbanden ter plaats verzamelen van gegevens over vijand en terrein blijken nog steeds van onverminderd belang voor het succesvolle verloop van de gevechten daarna.
Hoewel de evolutie van ruitercavalerie naar gepantserde en gemechaniseerde eenheden zeer ingrijpend is geweest, blijken niet alleen haar karakteristieke kenmerken van beweeglijkheid en schokvermogen te zijn blijven bestaan. Gelukkig heeft de cavalerie ook haar vindingrijkheid, discipline en grote onderlinge kameraadschap tijdens deze ingrijpende evolutie weten te bewaren.

Zoals in de loop der eeuwen de Nederlandse cavalerie naar haar huidige verschijningsvorm is gegroeid, zo is ook de plaats van de Oranjes in het Nederlandse staatsbestel sterk veranderd en in de moderne tijd ingepast.
De Oranjes en de Nassaus hadden vooral in het stadhouderlijk tijdperk en later nog tijdens het bewind van Koning Willen I en

Koning Willem II, aanzienlijke politieke en militaire macht. Zij waren het die met hun talenten en visie de Nederlanden meerdere malen tot een mogendheid van Europese importantie opstuwden. Na de invoering van de constitutionele monarchie in de tweede helft van de 19e eeuw werd voor hen in de grondwet de functie vastgelegd als die van onpartijdig staatshoofd boven de politieke partijen. Sindsdien berustte de macht bij regering en volksvertegenwoordiging.
Inmiddels hadden de Oranjes hun positie en aanzien bij het Nederlandse volk in de loop der eeuwen gevestigd. Ook hun band met de krijgsmacht was door de vele oorlogen en hun persoonlijke deelname daaraan zeer hecht geworden. In de veldtochten beschouwden zij , zoals vele Europese vorsten en veldheren van de 16e tot de 19e eeuw, de cavalerie door haar beweeglijkheid en schokvermogen als één van de belangrijkste factoren op het gevechtsveld.
Aan de paardrijkunst werd daarom bij hun opvoeding veel aandacht besteed. De Oranjes en Nassaus waren dan ook allen uitmuntende ruiters, die dikwijls al op jonge leeftijd tot bevelhebber van de cavalerie werden benoemd. In die hoedanigheid bemoeiden zij zich veelal persoonlijk intensief met de rekrutering en opleiding van paard en ruiter. Velen van hen verzekerden zich door hun goede beheersing van de rijkunst, hun moed (vaak voorop tussen de ruiters in het gevecht) en hun grote militaire vakmanschap van de bewondering en het respect van de troepen die zij aanvoerden.
Bij de cavalerie, waaraan de Oranjevorsten tot in het begin van de achttiende eeuw zo dikwijls in benarde situaties persoonlijk leiding gaven, heeft dit geleid tot diepe wortels van trouw en aanhankelijkheid, die vandaag de dag o.a. nog te zien zijn in het Cavalerie Ere Escorte.
Aan dit escorte - door de cavalerie geheel op vrijwillige basis op de been gebracht - en dat voor en achter de Gouden Koets rijdend de regerende Oranjevorst escorteert bij de opening van de Staten-Generaal op de derde dinsdag in september, zal in het laatste van deze reeks artikelen apart aandacht worden besteed.

II
ORANJE NASSAU EN DE CAVALERIE IN DE OPSTAND VAN DE NEDERLANDSE GEWESTEN; DE TACHTIGJARIGE OORLOG

1 Prins Willem I van Oranje-Nassau en zijn broers de graven Lodewijk, Adolf en Hendrik van Nassau.

In de geschiedenis van de Republiek der Verenigde Nederlanden spelen de leden van het vorstenhuis Oranje Nassau een dominante rol. Met hun inzicht, kwaliteiten en talenten leidden zij met vastberaden hand een aantal Nederlandse gewesten van een gebied onder gezag van de Spaans koning naar een, voor die tijd, Europese mogendheid van importantie. Maar voordat het zover was, moest eerst een in 1568 uitgebroken tachtigjarige oorlog tegen de Spanjaarden worden uitgevochten.
Vooral de eerste jaren van die lange oorlog waren moeilijk. Prins Willem I van Oranje, de latere 'Vader des Vaderlands', had in de Nederlanden te maken met een groot en goed geleid Spaans leger. Zelf had hij voortdurend te kampen met een groot geldge-

Prins Willem I (de Zwijger)
Sectie Militaire Geschiedenis KL

brek, waardoor het niet eenvoudig was om een voldoende sterk leger tegen de Spaanse overmacht in het veld te brengen. Bij Heiligerlee in Groningen vond in het voorjaar van 1568 het eerste belangrijke militaire treffen van grotere omvang plaats. Graaf Lodewijk van Nassau, een broer van de Prins van Oranje, viel daar met een leger van 3000 man infanterie en 300 ruiters de Nederlanden binnen met het doel een deel van de Spaanse troepen naar het noorden te lokken. De Prins van Oranje zou dan later met een eigen leger noord van Maastricht de Maas oversteken en daar de strijd aanbinden met het aldus verzwakte leger van de Spaanse landvoogd, de hertog van Alva.
In eerste instantie wist Lodewijk de toegesnelde Spaanse troepen bij Heiligerlee te verslaan. Voordat de Spanjaarden zich konden ontplooien had hij hen namelijk door zijn jongere broer graaf Adolf met 100 karabiniers laten aanvallen. Terwijl zijn ruiters de caracole aanvalsvorm uitvoerden, bleef Adolf vooraan, verwoed met zijn zwaard op de vijand inhakkend. Door een kogel in de dij getroffen, kon hij zijn paard niet meer in bedwang houden, hetgeen hem fataal werd.
De Hertog van Alva liet de nederlaag niet over zijn kant gaan en trok met een sterk leger naar het noorden, waar hij enige maanden later bij Jemmingen graaf Lodewijk versloeg.
Daarmee was het eerste grote treffen tussen graaf Lodewijk en de Spanjaarden sneller afgelopen dan was verwacht. Maar vier jaar later zou graaf Lodewijk weer alom van zich doen spreken. Inmiddels besloot de Prins van Oranje in 1568, ondanks de nederlaag in Groningen en door geldgebrek geplaagd, toch zijn plan verder uit te voeren. In de herfst van dat jaar viel hij noord van Maastricht de Nederlanden binnen. Zijn leger telde 18.000 man infanterie en 8.000 man cavalerie. Alva, die aan de westzijde van de Maas stond met een leger van 20.000 man infanterie en 8.000 man cavalerie, had een

Slag bij Heiligerlee in Groningen *Rijksmuseum Amsterdam*

schipbrug over de rivier laten slaan om de oostoever te verkennen en te plunderen, zodat de troepen van de Prins van Oranje zich daar niet konden bevoorraden. Dat hoefde ook niet, want op 7 oktober trok de Prins bij Stokkum direct de Maas over. Hij gebruikte daarbij zijn cavalerie op de volgende wel zeer bijzondere wijze: Als dekking voor de oversteek van zijn hoofdmacht had hij eerst het grootste deel van de cavalerie via een doorwaadbare plaats de Maas laten oversteken en een bruggehoofd laten vormen. Daarna had hij enige honderden cavaleristen in rijen in de Maas opgesteld om de kracht van de stroom te breken. Zo kon daarna de infanterie de rivier oversteken zonder gebruik te hoeven te maken van een brug.

Toen Alva op de hoogte werd gesteld van de manoeuvre van de Prins was hij volkomen verrast. "Meent gij dat zij vogels zijn om zo over de Maas te vliegen?" zou hij hebben uitgeroepen.

Helaas waren de 'vogels' te vermoeid om de verrassing uit te buiten en de verbijsterde vijand direct aan te vallen.

Alva van zijn kant nam ogenblikkelijk maatregelen en liet diezelfde nacht nog 3.000 arbeiders uit de omgeving recruteren en sterke verschansingen om zijn legeringsplaatsen aanleggen. Daardoor was het de volgende dag onmogelijk de Spanjaarden nog met succes aan te vallen.

Op de hoogte van het geldgebrek bij de Prins van Oranje, besloot Alva een slag te vermijden en de Prins dieper Brabant in te lokken. Maar op 20 oktober, 13 dagen na de verrassende Maasoversteek, kwam het toch tot een treffen tussen beide legers, waarbij de Prins 2.000 man verloor. Zijn hoofdmacht wist hij echter in veiligheid te brengen.

Achtervolgd door Alva en met een door geldgebrek in staat van ontbinding verkerend leger - waarin de cavalerie voortdurend in de achterhoede gevechten met de troepen van Alva moest leveren - werd de Prins tenslotte gedwongen naar Frankrijk uit te wijken en uiteindelijk zijn troepen af te danken.

Gelukkig voor de Prins hadden de Spanjaarden ook zo hun soldijproblemen. De Nederlandse gewesten onder Spaans gezag weigerden de door Alva ingevoerde belasting van de tiende penning te betalen, waardoor Alva afhankelijk was van de Spaanse schatkist. En die verkeerde in een deplorabele staat door de oorlog die Spanje tegelijkertijd tegen de Turken voerde. Daarnaast vochten de watergeuzen op zee en de zee-armen, waar veel successen tegen de Spanjaarden werden geboekt.

In 1572 was de Prins van Oranje weer in staat een nieuwe poging te ondernemen om de Nederlanden van het Spaanse juk te bevrijden. Hij gaf zijn broer Lodewijk opdracht om Bergen, de hoofdstad van de huidige Belgische provincie Henegouwen - diep in Spaans gebied - te overmeesteren. Hij hoopte dat daardoor de andere steden tegen de Spanjaarden in opstand zouden komen en zijn zijde zouden kiezen.

Aan het hoofd van een afdeling cavalerie arriveerde graaf Lodewijk bij de stadspoorten van Bergen, die door medestanders werden geopend. Met zijn afdeling Cavalerie galoppeerde Lodewijk door de stad om de indruk te wekken dat hij daar met een grote legermacht aanwezig was. Daarna galoppeerde hij zelf de stad weer uit, verzamelde 500 ruiters van zijn naderende hoofdmacht, liet achter iedere ruiter een infanterist opstijgen en bezette daarmee definitief de stad in afwachting van de komst van de rest van zijn troepen. Nadat de hele strijdmacht in de stad was aangekomen, werd deze meteen in krachtige staat van verdediging gebracht.

De verrassende inname van Bergen was van grote betekenis voor het verdere verloop van de oorlog. Alva had namelijk bij Bergen-op-Zoom een grote legermacht verzameld om

na de inname van Den Briel door de watergeuzen tegen de Noord-Nederlandse steden op te trekken. Hij veranderde meteen van plan en trok met zijn leger van 28.000 man en het voor die tijd aanzienlijke aantal van 32 stukken geschut, naar Bergen en belegerde de stad. De Prins van Oranje had inmiddels stormenderhand Roermond veroverd en door deze gunstige ontwikkelingen kozen nu meer steden de zijde van de Prins. Maar opnieuw moest de Prins door geldgebrek gedwongen zijn leger afdanken; graaf Lodewijk moest bij Bergen eervol capituleren. Met vliegende vaandels en brandende lonten, paarden, wapens en bagage meevoerend verliet graaf Lodewijk met zijn troepen Bergen.

De laatste keer dat graaf Lodewijk voor zijn broer de Prins van Oranje in actie kwam was tijdens het Spaanse beleg van Leiden. Vanuit Duitsland was hij daartoe in 1574 de Nederlanden binnengevallen met de bedoeling Leiden te ontzetten. Op verkenning, aan het hoofd van een afdeling cavalerie, stuitte hij onverwachts op een afdeling Spaanse cavalerie, eveneens op verkenning. Zonder aarzelen viel hij meteen de Spanjaarden aan en wist hen op de vlucht te jagen. Toen de Spanjaarden de volgende dag bij een hernieuwd treffen op de Mokerhei Lodewijk's infanterie op de vlucht joegen ontstond er een gevecht tussen Lodewijk's cavalerie - hoofdzakelijk karabiniers - en de Spaanse cavalerie, bestaande uit karabiniers en lansiers.

De Spaanse overmacht bleek te groot en Lodewijk's leger moest het onderspit delven. Helaas werd niet alleen deze slag bij de Mookerhei verloren: ook graaf Lodewijk en diens broer graaf Hendrik sneuvelden, zodat alleen Prins Willem van Oranje en graaf Jan de Oude van Nassau als enige Nassau's overbleven om de strijd tegen de Spanjaarden voort te zetten.

De strijd werd verder op zee, de zee-armen en de meren gevoerd. De steden, verdedigd door vendels voetvolk en de burgerijen, bleken vrijwel onneembaar, zolang de verbinding over zee langs rivieren en kanalen maar in stand bleef.

Voor de verdediging van de steden had de Prins de beschikking over 12000 man geregeld troepen, verdeeld over 70 vendels. Daarnaast hadden Holland en Zeeland een flink aantal vanen ruiterij aangenomen. De drijvende kracht daarachter was vooral Prins Willem geweest, die de beweeglijke en verrassende ruiterij onontbeerlijk achtte voor een succesvolle verdediging van het gebied.

Toen in 1576 de Spaanse troepen, door het uitblijven van de soldijbetalingen, massaal aan het muiten sloegen, keerden de meeste gewesten zich tegen de Spanjaarden. Zij stuurden hun vertegenwoordigers naar de Staten-Generaal die de nodige maatregelen moest nemen. Deze besloten in 1577 tot de oprichting van het Staatse leger. De cavalerie daarin bestond uit in totaal 2950 ruiters. De kosten daarvan bedroegen het aanzienlijke bedrag van 70190 gulden per maand. In 1577 kwam ook een vredesverdrag tot stand tussen de koning van Spanje en de sultan van Turkije. Daardoor kon Spanje zich weer intensief met de opstand in Nederland gaan bemoeien. In verband hiermee verklaarde de Spaanse koning Philips II in 1580 de Prins van Oranje vogelvrij en zette een prijs op diens hoofd. Maar nog in hetzelfde jaar werd door de Staten-Generaal de tot nog toe erkende landsheer Philips II plechtig afgezworen.

Toen boden de Staten-Generaal in hun resolutie van 17 december 1580 de Prins aan: "pour l'assurance de sa personne une compagnie de gens a cheval pour sa garder, la soppliant l'accepter de la part de ceux qui se sentent obliger a la conservation d'icelle...." (voor zijn persoonlijke veiligheid een compagnie ruiters voor zijn garde, hem verzoeken het te aanvaarden van hen die zich verantwoordelijk voor hem voelen).

Helaas werd op 10 juli 1584 Prins Willem van Oranje in Delft vermoord. De dader, Balthasar Gerards, werd gepakt en stierf een gruwelijke dood in het openbaar ten aanschouwe van het massaal toegestroomde publiek. Omdat Willems oudste zoon Filips Willem zich al jarenlang gedwongen in Spanje bevond, benoemden de Staten van Holland en Zeeland Willems tweede zoon Maurits tot hun nieuwe stadhouder.

2. Prins Maurits: Militair, strateeg en cavalerist in hart en nieren.

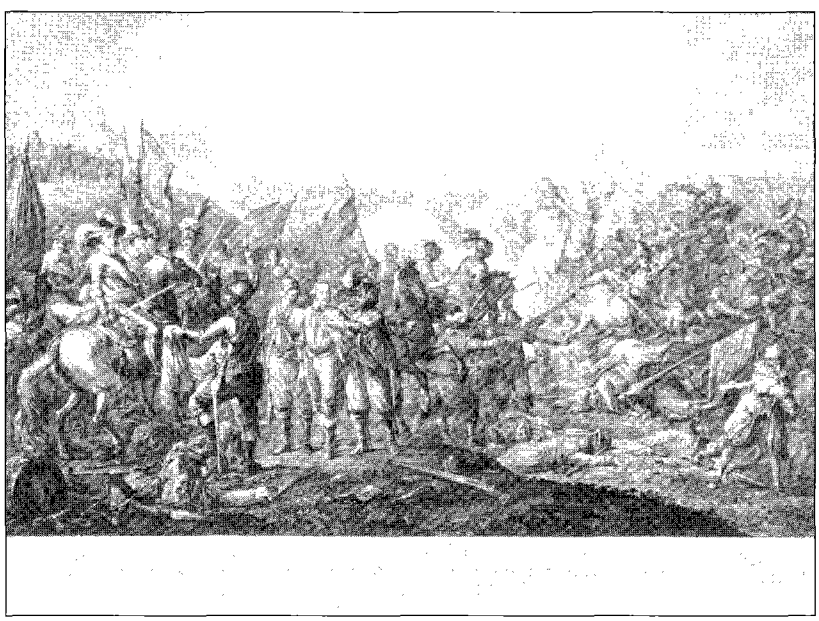
Prins Maurits als overwinnaar bij de Slag van Nieuwpoort
Sectie Militaire Geschiedenis KL

Bij zijn benoeming tot stadhouder van Holland en Zeeland in 1585 was prins Maurits pas 18 jaar oud, maar had al een uitstekende opleiding achter de rug. Na zijn opvoeding op het Nassau'se slot Dillenburg en een studie aan de universiteit van Heidelberg, was hij in 1583 met een studie begonnen aan de universiteit van Leiden. Daarmee opende hij een lange reeks van Oranjes, die aan deze universiteit zouden studeren.
In Leiden kreeg Maurits onderricht van de beroemde wiskundigen Simon Stevin en Snellius en van de filosoof Lipsius, die ook de Romeinse krijgskunde doceerde. Lipsius overtuigde zijn studenten van het nut van de stoïcijnse deugden van plichtsbetrachting, zelfbeheersing en het zich inzetten voor het algemeen belang. Maurits' wiskundige en krijgskundige kennis zouden later de basis worden voor zijn succesvolle wijze van oorlogvoeren.
Na zijn benoeming tot stadhouder en kapitein-generaal en admiraal (opperbevelhebber van land- en zeemacht) van Holland en Zeeland - en later ook van andere provincies - begon Maurits, samen met zijn zeven jaar oudere neef en vriend Willem Lodewijk van Nassau (stadhouder en kapitein-generaal en admiraal van Friesland), allereerst in het Staatse leger orde op zaken te stellen. Door inkrimping van het leger kon de soldij voortaan op tijd worden uitbetaald en de discipline worden hersteld. De bewapening werd verbeterd en exercities werden ingevoerd om bewegingen en orde tijdens de gevechten te verbeteren. Door persoonlijke inzet en voorbeeld stimuleerde hij het moreel van zijn troepen. Dat gold zeer zeker voor de cavalerie, waar hij zich vaak zelf mee bemoeide om het maximale profijt uit haar beweeglijkheid en schokvermogen te halen. Zo voerde hij in dat bij de vanen cavalerie (± 80 ruiters per vaan) extra fouragepaarden (bidets) werden opgenomen om de zware lasten van de ruiterpaarden te verminderen. Daardoor waren deze ruiterpaarden minder vermoeid aan het begin van de gevechten. Ook voerde hij de stang in om de paarden beter te kunnen sturen en verving bij de lan-

siers de zware lansen door vuurwapens. Hierdoor namen hun beweeglijkheid en effectiviteit flink toe. Zo werd het Staatse leger door de beide neven uitgebouwd tot een gevreesde strijdmacht in Europa. Dit werd bevorderd door het feit dat - al had iedere provincie toen een eigen opperbevelhebber - het Staatse leger tijdens belegeringen en veldtochten onder het bevel van Maurits werd gesteld. Zo werden achtereenvolgens Breda, Hulst, Nijmegen, Zutphen, Deventer, Steenwijk, Coevorden, Ootmarsum en Geertruidenberg veroverd en daarna Groningen, Oldenzaal en Groenlo , waarmee ook het oostelijk deel van de Nederlanden binnen de Republiek werd gebracht. Dit werd vergemakkelijkt doordat een deel van de Spaanse troepen naar Frankrijk werd gestuurd om daar de katholieken in hun strijd tegen de protestantse Hugenoten te steunen.

In 1597 wist Maurits in een verrassende veldtocht de Spanjaarden bij Turnhout te verslaan. Hierbij brak hij met een aantal gewoontes uit die tijd, namelijk om in de winter geen veldtochten te houden en om bij het invallen van de duisternis het nachtleger te betrekken. Door in januari te vertrekken en pas bij middernacht te gaan rusten legde hij met zijn leger in één dag de afstand af waarover anders drie dagen zou zijn gedaan.

Op 24 januari bij Turnhout aangekomen, zond Maurits de volgende morgen vroeg meteen verkenners uit om hem op de hoogte te brengen van de situatie bij de Spaanse troepen. Aan de hand van die gegevens besloot hij om met 800 ruiters en 200 musketiers een riviertje over te steken en zo de vijandelijke troepen in de flank aan te vallen. Bij de vijand aangekomen zag hij dat de vijandelijke hoofdmacht de slagorde nog niet had ingenomen. Na een snelle bevelsuitgifte zette zijn uitstekend getrainde cavalerie de aanval in en had slechts een half uur nodig om de vijand in de pan te hakken. Ruim 2000 gesneuvelde Spanjaarden bedekten het slagveld.

Slag bij Nieuwpoort *Rijksmuseum Amsterdam*

Prins Maurits' bekendste militaire overwinning was ongetwijfeld die in de slag bij Nieuwpoort in 1600. Achtergrond van deze veldtocht was dat de Staten in 1600 er bij Maurits op aandrongen het zeeroversnest Duinkerken te veroveren. Maurits verzette zich hiertegen omdat hij de verbindingslijnen te lang vond. Maar door het telkens bij de Spanjaarden optredend geldgebrek gingen de Spaanse troepen

weer muiten. Het vijandelijke leger was door muiterijen gedesorganiseerd en toen veranderde de prins van mening en is welgemoed de veldtocht naar Duinkerken begonnen. Maurits' strijdmacht zou in Oostende debarkeren, dat nog in Staatse handen was. Toen echter op 30 juni leger, oorlogsvloot en transportvloot zich verzamelden, kon door de heersende winden dit plan niet worden uitgevoerd. De prins presteerde het toen om zijn leger van ongeveer 13.000 man met bijbehorende paarden, wapentuig, bagage en voorraden per schip naar Philippine in Vlaanderen te verplaatsen en daar te debarkeren.

De Spaanse bevelhebber in de Zuidelijke Nederlanden, Aartshertog Albert, slaagde er echter in de muiterij te bedwingen en het Spaanse leger was in volle opmars toen Maurits het beleg om Nieuwpoort had geslagen. Maurits had geen cavalerie-eenheden uitgestuurd om te verkennen; alleen verspieders. Deze werden door de vijand gevangen genomen. Toen de prins bericht kreeg dat een Spaans leger de brug bij Leffinghem (enige kilometers van Ostende) naderde, realiseerde hij zich de ernst van de toestand. Onmiddellijk gelastte hij graaf Ernst Casimir, de jongere broer van Willen Lodewijk, met een detachement van ongeveer 3.000 man, waarbij vier vanen ruiters, de brug bij Leffinghem te vernielen en er voor te zorgen dat de vijand niet verder kwam. Maar toen dat detachement de brug naderde bleek deze al in het bezit van de Spanjaarden te zijn en in het zich ontbrandende gevecht leden de troepen van Ernst Casimir een gevoelige nederlaag. Dit gevecht had Maurits echter voldoende tijd gegeven om zijn overige troepen bij Nieuwpoort nog net in slagorde op te stellen voordat de vijand gereed was om hem aan te vallen. Prins Maurits heeft toen in de zich ontwikkelende slag op 2 juli zijn kunde als cavalerie-aanvoerder ten toon gespreid. Doordat de duinen de acties van de cavalerie beperkten vocht de cavalerie aan de binnenzijde van de duinen, grotendeels onafhankelijk van de strijd van het voetvolk.

Het verloop van de slag bij Nieuwpoort werd opgetekend door Anthonie Duyck, de fiscaal, die aan Maurits was toegevoegd in de periode 1591-1602.

Duyck schreef hierover het volgende:

Toen Maurits naar Vlaanderen vertrok bestond de Nederlandse cavalerie uit 25 vanen. Daarvan had de Prins er drie naar Oostende gestuurd ter versterking van het garnizoen aldaar. Bovendien kon niet worden beschikt over de vier vanen die met Ernst Casimir de ongelukkige tocht naar Leffinghem hadden meegemaakt. Aldus was de Nederlandse cavalerie bij het begin van de slag bij Nieuwpoort 1200 ruiters sterk, gegroepeerd in zes afdelingen, ieder van drie vanen. Toen tegen half vier 's middags de vijandelijke voorhoeden met elkaar slaags raakten, gaf Maurits aan Lodewijk Gunther van Nassau (eveneens een broer van Willem Lodewijk) bevel om met twee afdelingen de vijandelijke cavalerie uit te schakelen. Deze Nassau voerde zelf de eerste afdeling aan, gevolgd - op korte afstand - door de tweede afdeling onder bevel van Marcelis Bacx. Deze aanval geschiedde langs de landzijde van de binnenduinen omdat, zoals Lodewijk Gunther opmerkte, het onmogelijk is in de duinen een gevecht te paard te voeren.

Toen de Prins deze aanval zag, liet hij nog een vaan chargeren. Daardoor werd de vijandelijke cavalerie verspreid. De Nederlanders verspreidden zich toen ook om de vijand op te jagen, hoe zeer Lodewijk Gunther zich ook inspande om een gevechtsvaardige troep bijeen te houden. Op een gegeven ogenblik had hij nog slechts een tiental ruiters bij zich toen hij werd aangevallen door een overmacht van Spaanse lansiers. Gelukkig zag ritmeester Cloet de oranje pluim op de helm van Lodewijk Gunther wapperen en ontzette hem. Nadat het grootste deel van de Nederlandse cavale-

rie was teruggekeerd, gaf Maurits aan Lodewijk Gunther bevel opnieuw aan te vallen. Deze liet een afdeling van drie vanen harquebusiers voorop gaan, gevolgd door vijf of zes vanen kurassiers. Maar toen de harquebusiers hun roers op de vijand hadden afgeschoten en wendden om hun wapens te herladen, ontvingen zij een salvo van de vijandelijke infanterie. Onmiddellijk daarna viel de vijandelijke cavalerie hen in de flank aan. De Nederlandse harquebusiers vluchtten en brachten daardoor de achter hen aankomende kurassiers dermate in verwarring dat die ook op de vlucht sloegen. Maar Maurits, aan het hoofd van twee vanen die hij bij zich had gehouden, wist de vluchtenden tot staan te brengen en weer te ordenen. De vijand die de Nederlandse vanen in volmaakte orde zag en zelf niet sterker was, trok terug. Vervolgens begon de Spaanse infanterie de Nederlandse infanterie, die voor een groot deel in de duinen stond opgesteld, terug te drijven. Duin na duin viel de Spanjaarden in handen. Ook de Nederlandse batterij artillerie, die op het strand stond, liep gevaar. Op dat ogenblik had Maurits nog drie vanen in reserve waarvan hij er twee ter versterking naar het strand zond. Daar aangekomen vond de commanderende ritmeester Balen het Staatse voetvolk reeds achter de batterij teruggetrokken. Op dat ogenblik werd een salvo afgegeven , waardoor bij de vijand wanorde ontstond. De Nederlandse ruiters drongen de vijand terug. Hierop begonnen de matrozen, die het geschut bedienden, te schreeuwen "val aan, val aan!" en de achter de batterij teruggetrokken Nederlandse infanterie ging weer voorwaarts.

Tegelijkertijd heroverden ongeveer 150 Friese piekeniers een duintop en begonnen te roepen "victorie, victorie". En hoewel dit op dat moment nog niet gefundeerd was, begon de door deze kreten bemoedigde Nederlandse infanterie de Spaanse infanterie terug te dringen.

De vijandelijke cavalerie die de Nederlanders in gesloten formatie zagen aanrukken, wilden op hun infanterie in de duinen terugtrekken. Maar toen zij zagen dat deze door het Staatse voetvolk werd teruggedrongen, verliet de Spaanse ruiterij het slagveld waarop ook het Spaanse voetvolk het hazepad koos, aldus Duyck.

Maurits moest toen een keus maken tussen het plegen van een aanval op Nieuwpoort, Veurne of misschien wel Duinkerken, of zijn vermoeide soldaten rust gunnen. Maurits koos voor het laatste, waardoor het behaalde succes niet kon worden uitgebuit. Wel sloeg hij opnieuw een beleg om Nieuwpoort, maar brak het op toen hij vond dat een langer verblijf in Vlaanderen te riskant werd.

Na 1600 kreeg Maurits te maken met een andere, zeer intelligente tegenstander, de Italiaanse veldheer in Spaanse dienst, Spinola. Maurits had hier zijn handen vol aan, ook omdat door de inmiddels tussen Spanje en Frankrijk gesloten vrede, de aldaar opererende troepen weer tegen de Nederlanden ingezet konden worden. Het Staatse leger, waaronder de Staatse cavalerie moest worden uitgebreid. Toen Spinola in 1605 Lingen, Oldenzaal en Wachtendonck had ingenomen, voelde Maurits de behoefte aan snel verplaatsbare infanterie. In Frankrijk, waar de legers zich over veel grotere afstanden verplaatsten dan in de Republiek, bestonden sedert 1590 'dragonders' die als voetvolk streden, maar zich te paard verplaatsten. Dientengevolge werd in 1606 het leger met twee compagnieën van dit voetvolk uitgebreid. Hiervan werd één in Friesland gelegerd; vermoedelijk om deze provincie te verdedigen tegen Spaanse strooptochten uit de zo juist veroverde steden Lingen en Oldenzaal.

In de tweede periode van het bewind van Maurits kwamen ook de interne politieke strubbelingen en op de spits gedreven godsdiensttwisten in de Republiek naar buiten.

De rondborstige Oranjevorst voelde zich hier veel minder in thuis dan in zijn zo succesvolle militaire optreden. Uiteindelijk leidden de meningsverschillen tussen hem en de bekwame, maar onbuigzame landsadvocaat Johan van Oldenbarnevelt tot een machtsstrijd en de onthoofding van Van Oldenbarnevelt. Een tragische ontknoping van een geschil tussen twee heel grote Nederlanders.

Als militair kan Maurits niet anders worden gezien dan als een van de grootsten onder de Oranjes. Zijn internationale aanzien was zó groot, dat serieus werd overwogen hem het opperbevel op te dragen in de strijd tegen de Turken, die in die jaren Europa vanuit het oosten bedreigden.
Nog tot lang na zijn dood heeft het Staatse leger van de vele verbeteringen van Maurits geprofiteerd.

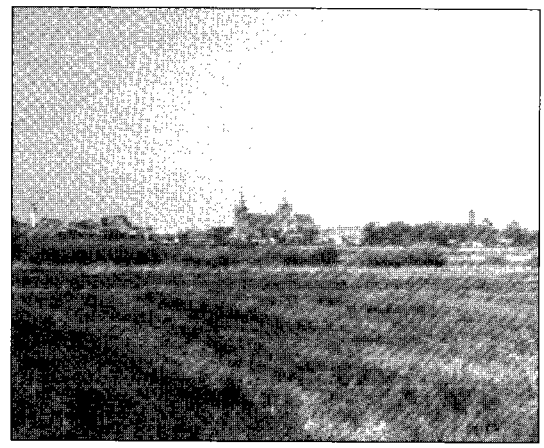
3. Frederik Hendrik: Stedendwinger te paard.

Frederik Hendrik, de 17 jaar jongere halfbroer van Maurits, was door hem met veel zorg en aandacht opgeleid in de krijgskunde. De slag bij Nieuwpoort was zijn vuurdoop en het begin van een grote militaire carrière, waarin dapperheid, kundigheid en grote inzet herhaaldelijk zouden opvallen.
Meer dan Maurits werd Frederik Hendrik tijdens zijn bewind geconfronteerd met wanbetaling van de soldij, omdat de gewesten hun verplichtingen niet nakwamen. Desondanks wist hij in grote lijn de sterkte van de cavalerie in het Staatse leger op ongeveer 66 vanen te houden; voldoende om de benodigde beweeglijkheid en schokvermogen tijdens zijn veldtochten te waarborgen.
Nog geen twintig jaar oud werd Frederik Hendrik in 1603 reeds benoemd tot generaal van de cavalerie. En in 1625, na de dood van Maurits, tot kapitein-generaal en admiraal van de Unie, in welke hoedanigheid hij werd belast met de verovering van de door de Spanjaarden weer ingenomen steden.
Vooral de verovering van het tot dan toe onneembaar geachte 's Hertogenbosch was een militair-technisch meesterstuk. Als een van de knapste staaltjes uit de hele krijgsgeschiedenis werd dit feit alom in Europa bewonderd. Een poging van de Spanjaarden om Frederik Hendrik van de belegering weg te lokken door met een sterk leger vanuit Wesel naar het hart van Holland op te rukken, wist hij te verijdelen. Dit deed hij door met een deel van de belegeringstroepen (2000 man infanterie en 700 man cavalerie) onder leiding van twee bekwame ondercommandanten de Spaanse bevoorradingsbasis Wesel te laten veroveren. Daardoor werd het naar Holland opmarcherende Spaanse leger gedwongen zich uit de Nederlanden terug te

Frederik Hendrik met zicht op 's Hertogenbosch
Uit: "Paarden en Oranje Nassau" van Wouter Slob en Ans Herenius - uitgegeven door Fontein, Baarn

trekken. De financiering van de lange en kostbare militaire operatie bij 's-Hertogenbosch was vooral mogelijk door Piet Hein's verovering van de Spaanse zilvervloot het jaar daarvoor. In de volgende jaren wist Frederik Hendrik tijdens de Maasveldtocht in 1632 achtereenvolgens Venlo, Roermond en Maastricht in te nemen. In 1637 volgde Breda en daarna Sas van Gent en Hulst. Naast Frederik Hendrik's succesvol militair optreden gaf hij ook krachtige impulsen om cultuur te doen bloeien, waardoor de Republiek een groot internationaal aanzien verkreeg. In de vaderlandse geschiedenis wordt deze periode de "De Gouden Eeuw" genoemd.

Zicht op Den Bosch heden ten dage

Foto: O.G. Overbeek

4. Willem II, Prins van Oranje

In 1626 geboren als oudste zoon van Frederik Hendrik werd de latere stadhouder Willem II, door de Staten-Generaal op 30 januari 1630 bevorderd tot generaal der cavalerie, omdat zijn vader.."met groote sorchvuldicheit ende sonderlinge affectie den welstandt deser Landen in veele en verscheiden occasien geluckelick heeft bevordert ende als noch aen ende aen is doende..".
Op 3 september 1643 reed de jonge generaal op 17-jarige leeftijd aan het hoofd van de Staatse ruiterij uit Wouw (bij Bergen op Zoom) op naar Antwerpen om deze stad te helpen veroveren. Hij werd voorafgegaan door 220 cavaleristen onder bevel van ritmeester Anthony Crocq, die de opdracht had gekregen de bij Antwerpen gelegen Spaanse troepen uit hun verschansingen te lokken. Ook had Willem een kleine afdeling onder Herman Otto, graaf van Limburg Stirum, zich los laten maken van zijn troepen en een opstelling laten innemen op enige afstand.
Het lukte Crocq de Spanjaarden te alarmeren en hem te laten achtervolgen. Volgens plan week Crocq op een gegeven moment zijwaarts uit en de hem volgende Spanjaarden liepen keurig in de val, gevormd door het gros van de Staatse ruiterij onder Willem zelf en de afdeling onder van Limburg Stirum. De Spaanse luitenant-generaal van de cavalerie Juan de Borga werd tezamen met 60 officieren, 250 cavaleristen en 250 infanteristen door Willem krijgsgevangen gemaakt. Frederik Hendrik werd korte tijd daarna gedwongen het beleg om Antwerpen op te geven, maar drie jaar later deed Frederik Hendrik wederom een poging om die stad te veroveren. De toen 20-jarige Willem trok daarbij in de nacht van 2 op 3 augustus met twee vanen ruiterij en 300 infanteristen erop uit en verraste dicht bij Gent vijf vijandelijke compagnieën, waarvan twee te paard. Met 100 krijgsgevangenen en 50 buitgemaakte paarden keerde hij bij het Staatse leger terug. De jonge Prins Willem had door zijn optreden veel indruk gemaakt en na de dood van Frederik Hendrik in 1647 werd hij benoemd tot stadhouder van Holland, Zeeland, Utrecht, Gelre en Overijssel en tot kapitein-generaal en admiraal der Unie. Zijn bekendst gebleven verrichting in de vaderlandse geschiedenis was de organisatie van de opmars naar Amsterdam in

1650 om de niet Oranjegezinde kliek onder leiding van burgemeester Andries Bicker af te zetten. Hoewel de veldtocht onder bevel van de Friese stadhouder Willem Frederik mislukte, bereikte Willem wel zijn politieke doel: Andries Bicker werd gedwongen terug te treden en Amsterdam voegde zich weer naar de politieke lijn van de Oranjes.

In 1650 overleed Willem II onverwacht op 24-jarige leeftijd. Acht dagen na zijn dood werd zijn zoon geboren, die later zoveel aanzien zou verwerven als de Koning-Stadhouder. In 1650 besloten de gewesten Holland, Zeeland, Utrecht, Gelre en Overijssel deze jonge zoon niet tot hun stadhouder te benoemen en brak voor deze gewesten het 1e stadhouderloze tijdperk aan. In de gewesten Friesland, Groningen en Drenthe bleef de Friese Nassau Willem Frederik als stadhouder het bewind voeren.

Prins Willem II *Sectie Militaire Geschiedenis KL.*

●●●●●●●●●

B.C. Cats

EEN NIEUW REGIMENT VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT

De Koninklijke Landmacht kent het dienstvak der Intendance, waarvan het personeel o.a. belast is met het beheer en de distributie van goederen zoals levensmiddelen, (KL I), brandstof, olie en smeermiddelen (KL III), munitie (KL V) en kleding en uitrusting. Daarnaast bestaat het dienstvak Aan- en Afvoertroepen, dat belast is met het transport van deze goederen vanaf de depots in het achterland naar de aanvullings- en verdeelplaatsen in het operatiegebied.

Het personeel van beide dienstvakken werkt reeds sinds 1966 samen in de brigadebevoorradingscompagnieën, die samengesteld zijn uit een bevopeloton KL I, III en V (Intendance) en drie transport-pelotons (AAT). De bevocie wordt gecommandeerd door een majoor-INT met een kapitein-AAT als plaatsvervanger of andersom.

Er gaan reeds geruime tijd stemmen op beide dienstvakken samen te laten gaan. Sinds 1996 zijn de initiële opleidingen van INT en AAT aan het Opleidingscentrum Logistiek te Bussum geheel geïntegreerd; aankomende officieren en onderofficieren van beide dienstvakken ontvangen dus al dezelfde opleiding.

In 1998 werd een stuurgroep "Studie Integratie AAT en Intendance" (SIATI) in het leven geroepen, die geleid wordt door de dienstvakoudsten. Opdracht is: het samen laten gaan van de beide dienstvakken in één gecombineerd dienstvak "Bevoorrading en Transport". Dit nieuwe dienstvak zal dan verantwoordelijk zijn voor een aantal belangrijke aspecten binnen de materieellogistiek, te weten:

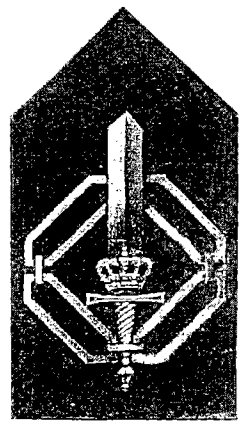
- inslag, opslag, uitslag en distributie van alle soorten goederen, kortom bevoorrading in al haar deelaspecten;
- watervoorziening, levering van bad- en wasfaciliteiten, gravendienst, sanitaire voorzieningen en voedselbereiding;
- verkeers-, vervoers- en verplaatsingsondersteuning

Een optelsom van de taken van de Intendance en de AAT; er komt niets bij en er gaat niets af.

Het uitwerken van de realisatieregeling (legerplan 1172) is intussen gereed en op 18 januari j.l. hebben de Bevelhebber Landstrijdkrachten en de Legerraad ingestemd met de oprichting, in het najaar van 2000, van een Regiment Bevoorradings- en Transporttroepen.

De dienstvakken Intendance en AAT zullen eventueel in de toekomst worden ondergebracht in een dienstvak Logistiek waar ook het Regiment Technische Troepen, Regiment Genees- kundige Troepen en eventueel het korps Militaire Administratie deel van uit kunnen maken. Komt dit dienstvak Logistiek er niet, dan zal ook het dienstvak Bevoorrading en Transport worden opgericht.

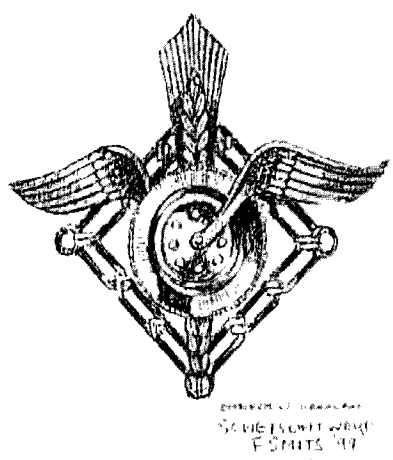
Voor het genoemde Dienstvak Logistiek werd door dhr F. Smits Sr een embleem ontworpen bestaande uit een geheven en ontbloot rijkszwaard, geplaatst op een ruitvormige keten van vier langwerpige schakels, welke op drie zichtbare hoekpunten zijn verbonden door korte schakels; op de kling van het zwaard rust op de stootplaat een Koninklijke kroon. Als baretembleem geplaatst op de bekende gestileerde W met een stoffen ondergrondje in de kleur grijs, als embleem tak van dienst op een grijze kraagpat, (zie afbeelding 1).

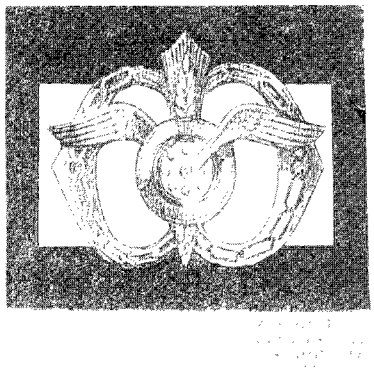
Afbeelding 1

De vier schakels stellen de logistieke diensten bevoorrading, transport, materieelverzorging en geneeskundige dienst voor; met geheven zwaard en de kroon: dus logistiek om de Koninklijke Landmacht inzetbaar te maken en houden.

Aangezien de TD en MGD voorlopig niet tot een logistiek dienstvak zullen toetreden is het embleem naar de ijskast verwezen.

Afbeelding 2

Afbeelding 3

Wél diende er voor het nieuwe Regiment Bevoorradings- en Transporttroepen een embleem tak van dienst te worden bedacht en opnieuw ging Frans Smits Sr aan de slag. Hiervoor combineerde hij het embleem van de Intendance en de AAT, waarbij de kroon uit het AAT- embleem heeft plaats gemaakt voor één korenaar (zie afbeelding 2). Voor het baretembleem plaatste hij de schakels op de baretgesp (zie afbeelding 3).
Dit ontwerp kon echter geen genade vinden in de ogen van de Traditieraad AAT. Er hebben ruim vijfduizend AAT-ers in voormalig

Afbeelding 4

Nederlands-Indië gediend, zij beschouwen de kroon in hun embleem als de kroon op hun werk en met name de Landelijke Reüniecommissie AAT ijverde voor het behoud hiervan. Zodoende kwam er een nieuw ontwerp waarin het AAT-embleem mét kroon geplaatst is óp het Intendance-embleem (zie afbeelding 4).
Merkwaardig genoeg keurde de Traditie Commissie Koninklijke Landmacht dit goed; er zijn nu vier symbolen op elkaar gestapeld wat tegen de regels van de heraldiek is.
Als kleur voor ondergrondje en kraagpatten is okergeel gekozen. Er is geen traditionele binding met deze kleur; van 1946 tot 1960 werd die gebruikt voor het Dienstvak Algemene Dienst. Bladerend door een stalenboek met kleuren leek de kleur okergeel wel geschikt en nog niet door andere regimenten of korpsen gebruikt.
Een suggestie, om de kleuren nassausblauw van de Aan- en Afvoertroepen gecombineerd met de randkleur karmozijnrood van de Intendance (of andersom) te handhaven, vond geen gehoor.
Dit houdt in dat, behalve de kraagpatten van het dagelijks- en gelegenheidstenue, ook de biezen in de broeken van het gelegenheids- en avondtenue veranderd moeten worden, voorwaar een kostbare zaak.
Bij de oprichting van het nieuwe regiment zal ook een nieuw vaandel worden uitgereikt. Hierin zal het opschrift van het AAT-vaandel "JAVA EN SUMATRA 1946-1949" worden overgenomen. Wat de Intendance betreft is dit geen probleem want de stamonderdelen: het Regiment Uitrustingstroepen en Korps Verplegingstroepen zijn op Java en Sumatra operationeel ingezet en hebben daar personeelsverliezen geleden.
Aan het eind van dit jaar zult U dus twee oude regimenten van de Koninklijke Landmacht zien verdwijnen en daarvoor in de plaats een nieuw regiment, het Regiment Bevoorradings- en Transporttroepen, zien verschijnen. Het nieuwe regimentsembleem is reeds in de maak.

Th. van der Plas

DE BELEVENISSEN VAN BAANE

Zoals eerder vermeld([1]), was Baane een der zeeofficieren die deelnamen aan de blokkade van Riouw door schepen van de VOC in 1783 en 1784. Hij diende toen als Luitenant op het schip *De Jonge Hugo*.
Van zijn ervaringen heeft hij verslag gedaan([2]) en hieruit lichten wij twee voorvallen die de moeilijkheden van de blokkade illustreren.
Het eerste gaat over het halen van water, het tweede over het aanhouden van schepen die trachtten de blokkade te omzeilen.

Het drinkwater was op de schepen op rantsoen gesteld en moest geregeld worden aangevuld. Het water werd gehaald door de sloepen en barkassen van een eiland op ca. 2½ mijl van de vloot. Het was de gewoonte de sloepen van alle schepen tegelijk uit te zenden: voorzorg tegen een vijandelijke overval.
Bij een van deze tochten werden alle sloepen teruggeseind behalve de barkas van Baane, die doorging en alleen het eiland bereikte. Het water werd spoedig aan boord genomen maar verslechterend weer belette de terugtocht van de zwaar beladen barkas.
Op het eiland werd het middagmaal bereid: "spek dat reeds zo geel was als dukatengoud" werd gekookt, met een plaatselijk gewas als groente.
Tegen zonsondergang werden drie grote roeikano's opgemerkt die op het eiland toekwamen. Men besloot zich met de barkas te verstoppen onder bomen waarvan de takken ver over het water hangen.
De bemanning gooiden de watervaten leeg en lieten ze, evenals het tuig, op het strand achter. In het donker roeiden de mannen naar de noordpunt van het eiland waar zeer grote bomen de gewenste dekking verschaften. Hier werd de barkas zo ver mogelijk de kant opgesleept en de verdediging voorbereid.
Er waren achttien mannen, gewapend met acht geweren en wat sabels. De barkas had een draaibas die met schroot werd geladen.
Baane vertelde zijn mannen hoe Europeanen die in handen van zeerovers of andere vijanden vielen op gruwelijke wijze werden gedood.
Hoewel de nacht zeer donker was konden zij omstreeks tien uur de kano's herkennen die groot genoeg leken om elk wel vijftig man te bevatten. Een van de vaartuigen werd uitgezonden om de westkant van het eiland te verkennen, een ander zou hetzelfde doen aan de oostkant en het derde bleef bij de noordkant in reserve.
Omstreeks twaalf uur waren de drie kano's weer bij elkaar. Baane hoorde roepen dat zij wat hadden gevonden. Daarna vertrokken de kano's maar bleven nog wel enige tijd in de omgeving.
In de ochtend liet Baane zijn "slavenjongen" in een hoge boom klimmen om de omgeving te verkennen. Met een "hoezee" gaf de jongen aan dat hulp nabij was: acht sloepen waren reeds dicht bij het eiland.
Nu sleepte men de barkas naar zee en roeide terug naar de waterplaats. Daar vond men de watervaten met ingeslagen bodem en een deel van het tuig; de rest was meegenomen door de vijand.
De sloepen namen de barkas op sleeptouw en zo bereikte Baane's detachement het schip.

De blokkade van Riouw moest voornamelijk verricht worden door de sloepen die verdachte schepen moesten aanhouden en naar de vloot brengen.
Op zekere dag, vertelt Baane, kwamen twee vaartuigen in zicht. Een sloep en de barkas van Baane slaagden erin deze schepen te onderscheppen en bij hen langszij te komen. Eén schip werd naar de vloot gebracht onder geleide van de sloep; Baane ging met enige manschappen aan boord van het andere.
Het schip kwam van Boeroe met bestemming Riouw, geladen met textiel en slaven. Het werd gecommandeerd door een priester, hetgeen Baane's wantrouwen wekte. - Bemanningen onder bevel van priesters verdedigden zich doorgaans heftig. - De Boeginese bemanning ging benedendeks waarop Baane zijn manschappen allemaal liet overkomen op het schip. Slechts twee matrozen bleven in de barkas, die aan het schip was vastgelegd.
Ook de priester ging naar beneden, maar hij kwam na korte tijd weer boven, ging bij het roer staan en wilde naar de wal sturen. Baane beval hem dit niet te doen. De priester sprong toen met getrokken kris op Baane toe, roepend: "amok, amok". Baane schoot hem neer met zijn karabijn.
De bemanning stak daarop met assegaaien door het rieten dek waarop de Hollandse matrozen stonden, en kwam naar boven met assegaaien en donderbussen. Zij wilden ook de barkas overmeesteren maar deze ontsnapte.
Al snel had Baane twee doden en vier zwaar gewonden. Hij verzamelde zijn mannen, nog dertien, op de voorplecht. Vier Madoerese soldaten sprongen overboord om naar de barkas te zwemmen.
In het gevecht leden de Boeginezen zware verliezen, maar zij hadden een grote overmacht. Toen Baane met vijf man was overgebleven liet hij twee van dezen een vlotje maken van bamboe die op de voorplecht aanwezig was. Het vlotje liet men buitenboord zakken en sprong erop. Eén van de gewonden sprong mis en verdronk.
Het vaartuig zeilde door. Enkele schoten werden op het vlotje gelost maar troffen geen doel. Drie goede zwemmers gingen aan het vlotje hangen.
Het gevecht was opgemerkt op de goerab *De Snelheid,* die een sloep te hulp zond. Deze bereikte na een half uur het vlotje, nam de mannen aan boord en bracht ze naar de barkas. Drie Madoerezen hielden zich daar vast aan het roer, te moe om aan boord te klimmen. De vierde was verdronken.
Een Europese matroos lag zwaar gewond in de barkas, zijn maat had een assegaai, die vergiftigd kon zijn, uit zijn schouder gesneden.
Van de bemanning van de barkas kwamen negen man aan boord van hun schip terug, waarvan drie zwaar gewond. De drie Madoerezen werden ingesloten.
De vloot had al veel verliezen door ziekte en kon verliezen als deze niet accepteren. De commandant gaf daarom opdracht niet te veel te wagen bij het aanhouden van schepen.

Deze twee verhalen geven een beeld van wat de blokkade betekende voor de scheepsbemanning: een beproeving, elke dag weer en maandenlang. Geen wonder dat de scheepsraad, na de mislukte landing, moest concluderen dat het zo niet langer ging en de schepen zich terugtrokken.

Noten:

(1) Plas, Th. van der, Mars et Historia 1999.

(2) Baane, J.C., *Reis door een gedeelte van de Nederlandsche Bezittingen,* Amsterdam 1826
Over Baane: Kalff, S., *Onze vloot,* 17 april 1925, no.1.

Henny Meijer.

"DE BELOONINGSPENNING VAN 'S HERTOGENBOSCH, 1814"

In het naslagwerk "Orders and Decorations of The Netherlands", door H.G. Meijer, C.P. Mulder, B.W. Wagenaar, Venray 1984, uitgegeven door H.G. Meijer m.h.v. Rank Xerox, vinden we op pagina 49 nummer 18 "Bois-le-Duc Medal 1814" (Medaille van 's-Hertogenbosch).
Met zeven regeltjes tekst hebben de schrijvers van dit naslagwerk het erg summier gehouden. Reden genoeg om alle bekende gegevens te inventariseren.

Inleiding:
Nadat Napoleon tijdens zijn rampzalige verlopen expeditie tegen Rusland (24 juni-5 december 1812) het grootste deel van zijn 'Grande Armée' had verloren - van zijn 400.000 soldaten zouden er maar 20.000 Frankrijk terug zien - maakte heel Europa zich op om met Napoleon af te rekenen.
Paus Pius VII, door Napoleon gevangen gezet, heeft op 25 januari 1813 deze "heilige oorlog" gezegend. Napoleon werd definitief verslagen bij de Volkerenslag bij Leipzig (16-18 oktober 1813), waarbij 160.000 Fransen streden tegen 320.000 soldaten, een coalitie strijdmacht van Pruisen, Oostenrijkers en Russen. Deze slag heeft 23.000 Fransen en 35.000 geallieerden het leven gekost!
Daarna begon de achtervolging van de westwaarts vluchtende Franse troepen, die enkele maanden later in onze streken het einde van de Franse tijd brachten.
Pruisische- en Russische (Kozakken) eenheden trokken over de Nederlandse grenzen en brachten steden en dorpen onder gezag van de Prins van Oranje, die inmiddels op 30 november 1813 in Scheveningen was geland, om op 2 december 18 13 in Amsterdam te worden uitgeroepen tot Soeverein Vorst der Nederlanden.
Doch deze bevrijding was niet uitsluitend het gevolg van de geallieerde inspanningen. Behalve politieke leiders als Van Hogendorp, Van Limburg Stirum en Van Duyn van Maasdam, achtten ook Nederlandse burgers de tijd rijp om zelf een bijdrage te leveren om aan 18 jaar Franse overheersing, in een staat van politieke chaos en economische depressie, een einde te brengen.
Er zijn ook door Nederlanders verdienstelijke daden verricht, welke niet vergeten werden en ook beloond zijn met een Beloningspenning.
Dr. W.F. Bax , een expert, schaarde deze Beloningspenningen onder de
"Veldtochtmedailles 1813-1814:
het verdrijven der Fransche troepen uit ons land".

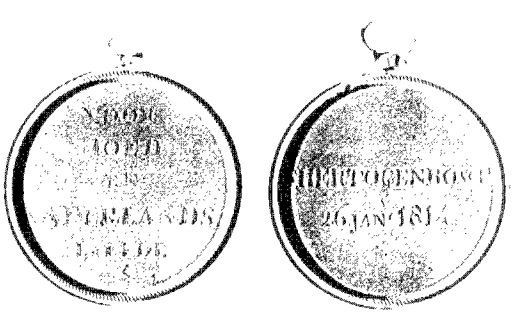
In zijn "bijbel" (1932) schreef hij op blz. 29:

29. Belooningspenning van
's-Hertogenbosch, 1814.

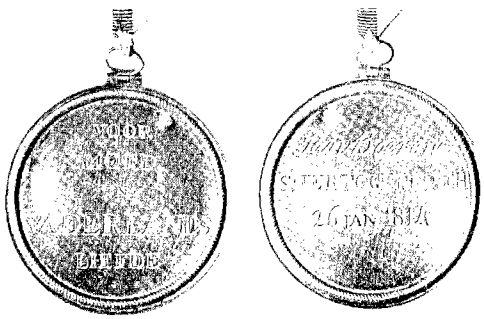
Voorzijde: als bij de voorgaande medaille (In een door koord omsloten veld het opschrift: VOOR - MOED - EN - VADERLANDS - LIEFDE.)
Keerzijde: (In een overeenkomstig veld): de woorden: 'S HERTOGENBOSCH - 26 JAN. 1814. Gegraveerd, zilver, groot 40 m.M.
Lint: geel-wit-blauw-wit-geel in gelijk breede banen.
Dirks, no. 15.

Uitgereikt aan 42 burgers van den Bosch en Vught voor hun hulp bij het verdrijven der Franschen in Januari 1814. Het waren meest schippers en "kleine luiden" uit Den Bosch en Vught, die het Pruisische leger onder Von Bülow in en buiten de stad geholpen hebben deze te veroveren. De Vughtenaren dienden hierbij als gids door het overstroomde gebied rond Den Bosch. Bij K.B. van 23 September 1814 is hun medaille verleend. Gegraveerde miniaturen zijn bekend, groot 14 m.M.
De medailles van den Briel, Duquesne en 's Bosch behooren bij elkaar, zij zijn immers van gelijke grootte, vorm en graveering, ook het draaglint is bij alle drie gelijk. Het gegraveerde opschrift vertoont bij deze drie penningen dezelfde eigenaardigheden, waarvoor ver-valschingen te onderkennen zijn.

Tot zover Dr. Bax., in zijn originele tekst.

Beloningspenning 's Hertogenbosch 1814
Collecte Dr. W.F. Bax

Beloningspenning 's Hertogenbosch 1814
Op naam van Jan Boeren

Het aantal van 42 werd door Dr. Bax niet gespecificeerd, hoewel hij een naamlijst had samengesteld in zijn aantekeningen, waarbij deze auteur (HGM) de plaatsnamen heeft toegevoegd. (De rest waren burgers van Den Bosch)

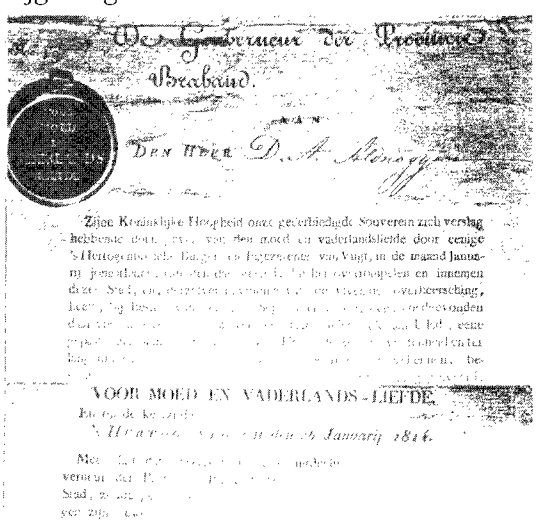
Naamlijst:

Hendricus Aarts (Vught)
Jab Abbema
Francis van den Akker
D. Antonie Aldrogge
A.L. Aldrogge
F. Bloemendaal
Hendricus Boere
Huybert Boere (Vught)
Jan Boere (Vught)
Philip du Bose
Petrus Adrianus van Bruggen
Frederik Brac
Willen Caldenhoven
Comelis van Calker (Engelen)
Jan Francis van Dal
Jan van Duuren
Jan George Fack
Petrus Gloudemans (Vught)
Johannes Goetsch
Hendrik Henmings
Adrianus van Hoften
Willem Hubert
J. de Jong
Johannes Kwakx
Philip van der Meyden
Johannes van Mol
Piet Perkin (Vught)
Jan Roeland Sr.
Jan Roeland Jr.
H. van Rooy
Christiaan Satter (Vught)
Jan Hendrik Satter (Vught)
Petrus Satter (Vught)
Martinus van Someren (Vught)
Jan Schrijnens
Johannes van Toer
Petrus van der Vloot (Vught)
Hendrikus van Vlijmen (Orthen)
Johannes Vervoort (Vught)
Matthijs Verheyden (Vught)
Carel Westenburger
Willem Wierts

Dit aantal van 42 komt daarmee dus overeen, doch bronvermelding ontbreekt.
Een foto van een exemplaar (uit een oude veiling catalogus) draagt de naam Jan Boeren, overigens opnieuw geveild in 1999. Als de betrokkene deze naam heeft laten graveren, hetgeen overigens bij deze beloningpenning ongebruikelijk was, dan zou je aannemen dat deze naam juist wordt gegraveerd. De vraag is dan ook waarom Dr. Bax

in zijn lijst Jan Boere schrijft, dezelfde naam als die van Hendricus en Huyhert Boere, allen dus zonder "n" als laatste letter.

De naam D. Antonie Aldrogge lijkt bevestigd door een nieuwe aanwinst van het Museum Militiare Traditie in Driebergen, waar twee bezoeksters de medaille, waaraan het lint ontbreekt, en een miniatuur van 8 mm. doneerden. Tevens was een document bijgevoegd.

De Gouverneur der Provincie
Braband.
AAN
Den Heer D. A. Aldroggen
Zijne Koninklijke Hoogheid onze geëerbiedigde Souverein zich verslag
hebbende van den moed en vaderlandsliefde door eenige
's Hertogenbosche Burgers en Ingezetenen van Vught, in de maand Januarij
VOOR MOED EN VADERLANDS-LIEFDE.
's Hertogenbosch den 26 Januarij 1814.

Document Beloningspenning 's Hertogenbosch 1814
Op naam van D.A. Aldroggen
Foto P. van de Burg (kopie bijgewerkt door auteur)

Op dit document staat de naam D.A. Aldroggen met een "n" als laatste letter.
Van deze dames hoorde de secretaris P. van de Burg dat een broer van Aldrogge(n) eveneens de beloningspenning ontving. Dit leert ons dat D.A. en A.L. Aldrogge (of Aldroggen) broers waren. De oorkonde bestaat uit louter tekst en werd uitgegeven door "de Gouverneur der Provincie Braband", Mr. Karel Gerard Hultman.
Behalve de toekenning werd Altroggen uitgenodigd voor een feestelijke uitreiking op vrijdag 18 november 1814, op de verjaardag van de Koninklijke Gemalin (Frederika Louise Wilhelmina, Prinses van Pruisen), die toen 40 jaar werd.
Dr. Bax wist dat er miniaturen bestonden van 14 mm. Dat gegeven ontleende hij van een veiling catalogus van "de Roye van Wichen (Bonn 23-11-1863) no. 4379:
Miniatuur 'Bosch, muntsnede 8=14 mm.

In zijn aantekeningen vinden we "Tijdschrift v.h. Gen. Van Munt- en Penningkunde, jaargang 1897: blz.56 Aanvullingen Dirks Penningen 1813-1863 no. 15:
Vz. In het midden 26/1,
omschrift : Hertogenbosch 1814
Kz. Voor moed - en - Vaderlands - liefde.
Zilver, gegraveerd 16 m.M.

Met de boven omschreven miniatuur in Driebergen van 8 mm zijn dus drie verschillende diameters bekend, met eveneens verschillende graveringen.

In het boek van Ten Raa "De Uniformen der Nederlandsche Zee- en Landmacht" vinden we onder "Aanvullingen en Verbeteringen":
's-Hertogenbosch
Voorzijde: De woorden: Voor Moed en Vaderlandsliefde
Keerzijde: De woorden: 's Bosch, 26 Jan. 1814

Inname van 's-Hertogenbosch.
Door deze naamlijst is het interessant na te gaan, hoe deze Beloningspenning werd verworven.
In december 1813 bevond 's-Hertogenbosch zich nog in Franse handen. De bevelhebber van de vestingstad was kolonel Moulé de la Raitrie. Deze had de omstreken gedeeltelijk geïnundeerd, zodat slechts beperkte aanvalswegen aanwezig waren. Inwoners die een zekere vrijheid van beweging hadden waren de leden van het schippersgilde. De president van dat gilde, Willem Hubert, was het hoofd van de oproerige beweging in Den Bosch. Toen Pruisische cavalerieregimenten

en fusilierbataljons de stad naderden uit de richting Orthen, kreeg de commandant, Oberst von Hobe, contact met enige schippers. Ook werden seinen ontvangen vanuit een molen, die zich op de wallen bij de Vughterpoort bevond. Hoewel weinig bekend in de krijgsgeschiedenis, is de verovering van Den Bosch een voortreffelijk voorbeeld van samenwerking tussen de burgerij en de aanvallende krijgsmacht.
Toen von Hobe voldoende gegevens over de gedemoraliseerde Fransen binnen kreeg, besloot hij de stad bij verrassing te nemen. In alle stilte concentreerde hij een aantal infanteriebataljons om de stad en trok ten aanval in de nacht van 25 op 26 januari 1814. De inundaties waren bevroren en burgers uit Vught, Engelen en Orthen, die inmiddels waren bevrijd, stelden zich als gidsen ter beschikking. Ten overvloede zou de burgerij van Den Bosch aan de Franse troepen een banket geven, waaraan het niet aan geestrijk vocht zou ontbreken.
Volgens plan was het eerste aanvalsdoel de Vughterpoort, aangezien deze niet door de kanonnen van de citadel werden bestreken. Geleid door 14 Vughtse burgers (Aarts, Jan en Huijbert Boere, Gloudemans, Perkin, Satter 3x, van Someren, Verheijden, Vervoort en van der Vloot) rukten twee pelotons Pruisische infanterie langs de Vughterstraatweg op naar de hoofdwal. In het ijs van de gracht waren bijten gehakt, doch door de gidsen meegenomen ladders en planken hielpen de soldaten naar de overkant. De wacht kon bij verrassing worden overmeesterd, waarna de Vughterpoort werd geopend. Het gereed gestelde bataljon trok met grote snelheid de stad binnen en dankzij de verwarring en duisternis, haastte zich een deel van de Franse bezetting terug op de citadel. De meegekomen Vughtse gidsen hebben zich bij deze aanval onderscheiden. Behalve hun diensten als wegbereider, plaatsten zij stormladders op zwakbezette plaatsen tegen de wallen, die zij als eersten beklommen en droegen het hunne toe bij, dat de bezetting van de Vughterpoort zo snel werd overmeesterd.
Een moeilijkere aanval vond plaats op de Hinthamerpoort, doch werd uiteindelijk met succes bekroond en ten koste van uiterst weinige verliezen. Adrianus van Hoften en Jan Roeland Jr. dienden als gids voor het Pruisische bataljon in de duisternis over de pas bevroren moerasgronden en over de grachten naar deze Hinthamerpoort en zij hakten, samen met Comelis van Calker de touwen door van de ophaalbrug, zodat de geallieerden de stad konden binnendringen. Dat de strijd kort maar toch hevig was bewijzen F. Bloemendaal, J. Goetsch, J. de Jong en J. Kwax, die zwaar gewond raakten bij het treffen van de Franse troepen in de stad.
De Franse bevelhebber Moulé de la Raitrie, met zijn troepen teruggedrongen in de citadel en aan alle zijden bedreigd, zag het nutteloze in van verder standhouden en capituleerde. Hiermee was de omwenteling van 1813 ook in 's-Hertogenbosch voltooid. De Nederlandse driekleur wapperde op het raadhuis en onder het luiden van de klokken en het spelen van het carillon werd tezamen niet de Pruisische troepen een dankdienst gehouden in de kathedrale kerk van Sint Jan.
Niet Oberst von Hobe werd later beloond maar zijn bevelhebber, F.W. Graaf von Bülow Dennewitz, Generaal der Infanterie in Pruisische dienst, werd, bij Koninklijk Besluit van 8 juli 18 15 no. 15, voor zijn inspanningen beloond met het Grootkruis der Militaire Willemsorde.
In het boek *"De Militaire Willemsorde 1815-1940"* van G.C.E. Köffler, 's-Gravenhage 1940, kunnen we op blz 104 de mutatie van von Bülow invullen: "26 Januari 1814 Bevrijding van 's-Hertogenbosch".

Adrianus van Hoften werd, als een van de nog levende hoofdpersonen, bij het 50-jarig

jubileum van de overompeling van 's-Hertogenbosch met een **Zilveren Erepenning** vereerd (Bax no. 78), 68 mm groot, vervaardigd door Gebrs. Van Gemert te 's-Bosch.

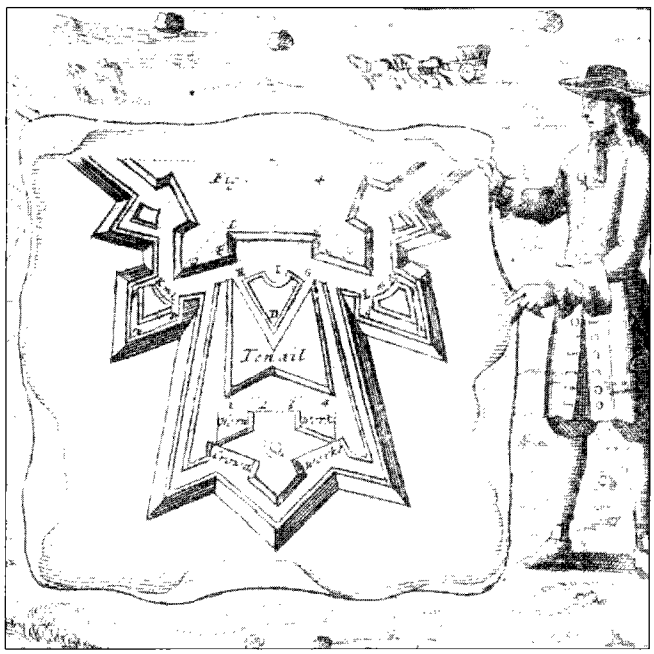
Voorzijde: Het wapen van 's-Hertogenbosch, daarboven het borstbeeld van Z.M. Koning Willen III.
Als schildhouders, rechts een klimmende leeuw met Nederlandse vlag, links een jonge schipper met lans, waarop de vrijheidshoed.

Omschrift:
"Herinnering aan de Bevrijding uit vreemde overheersing 26 Januari 1814 onder de regering van Koning Willem III 26 Januari 1864
Keerzijde:
In een krans van oranje-en eikenloof: "De stad 's-Hertogenbosch aan haren verdienstelijke burger Adrianus van Hoften"
Aldus de legendarische Dr. Bax, waarmee ik dit artikel begon.
Met dank aan B.W. Wagenaar en P. van de Burg

Bronnen:

- "Ridderorden, Eereteekenen, Draagteekens en Penningen betreffende de Weermacht van Nederland en Kolonien (1813 - heden)" door Dr. W.F. Bax, Amsterdam 1932.
- "Orders and Decorations of The Netherlands " door H.G. Meijer, C.P. Mulder, B.W. Wagenaar, Venray 1984.
- "De Militaire Willemnsorde 1815-1940 " door G.C.E. Köffler, 's-Gravenhage 1940.
- Aantekeningen van Dr. W.F. Bax (in het bezit van de auteur)
- Telefonische informatie van de heer P. van de Burg, secretaris van het Museum Militaire Traditie te Driebergen.
- Catalogus 236 van Jaques Schuiman Munten en Penningen
- Collectie Dr. W.F. Bax (Amsterdam 1-4 mei 1962)
- Archief B.W. Wagenaar, Limmen
- "Een gegraveerde draagpenning, vereerd aan 42 burgers van 's-Hertogenbosch en Vught, wegens hun aandeel in de bevrijding in 1814", door Kapt. J.A. Herweyer (195?)
- Dit artikel noemt de volgende bronnen:
- "Aantekeningen van Secretaris en Notaris N. Esser Meerman te Rosmalen betrteffende de overgave 's-Hertogenbosch in 1814 ", Taxandra 1931. van
- "Rapport van Pruisische zijde over hetgeen op 26 januari 1814 is voorgevallen bij de verovering van 's-Hertogenbosch", Taxandra 1939.
- "Historisch Gedenkboek der herstelling van de Nederlansche Onafhankelijkheid in 1813 ". Deel IV. G.J.W. Koolemans Beynen.
- "Relaas der jongste gebeurtenissen te 's-Hertogenbosch". (Bijvoegsel Dordrechtsche Courant van 29 Januari 1814).
- "De inneming van 's-Hertogenbosch door Pruisen in 1814 ", Neuman.
- "Historisch bericht van de Belegering en Bevrijding van 's-Hertogenbosch ", A. Meyer.
- "Bijdragen tot de Penningkunde van Noord-Braband", Jhr. M.A. Snoeck.
- "Beschrijving der Nederlansche ofINederlanders betrekking hebbende Penningen (1813-1863)" Mr. Jacob Dirks.

BOEKBESPREKING
door Ronald de Graaf

VERBEELDINGEN VAN VREDE EN GEOMETRIE

Aan twee boeken die door omstandigheden enige tijd bleven liggen, wil ik aandacht besteden. Aan het eerste omdat ik eerder een aantal Nederlandse uitgaven in het kader van de Tachtigjarige Oorlog (32, nr.4, 1998) besprak en deze wil aanvullen met een Duits herdenkingsboek; aan het tweede omdat met name de artilleristen onder onze lezers voor deze stof veel belangstelling zullen hebben. Dat het beide catalogi betreft, doet hieraan weinig af, omdat tekst en illustraties essentiële zaken uitstekend presenteren.

Klaus Bussmann en Heinz Schilling, *1648. Krieg und Frieden in Europa,* Westfälishes Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte Münster, ISBN 3887891279, 497 blz. Prijs DM 49,00.
Jim Bennett en Stephen Johnston, *The Geometry of War 1500-1750,* Museum of the History of Science Oxford, ISBN 0903364085, 85 blz. Prijs £ 12,25.

1648. Krieg und Frieden in Europa, heeft als centraal gezichtspunt de Vrede van Westfalen, waarin twee grote conflicten werden beëindigd. In de steden Münster en Osnabrück werden de Tachtigjarige en de Dertigjarige Oorlog besloten. In 1648 wordt veel aandacht besteed aan de verschillende deelnemers van het vredescongres, de gesloten en geratificeerde verdragen en de feesten waarmee het volk uiting gaf aan gevoelens van opluchting. Niet minder wordt de Dertigjarige Oorlog zelf in de schijnwerper gezet, met militaire ondernemers als Wallenstein en Gustav Adolf. Erg leuk om eens de ruzie bij de buren te begluren... Interessant is daarbij te zien hoe ook in Duitsland de oorlog op duizend en één

manieren op afbeeldingen terugkeert: op pronkstukken van stadhouders en gemijterde hoofden, op vlugschriften en pamfletten om de bevolking te laten zien hoe slecht de Spaans-Habsburgse autoriteiten waren, op slagveldpanorama's om indruk te maken op de toeschouwer, op armbanden, amuletten, altaarstukken, bustes, gravures in boeken, heerlijke allegoriën, houtsnijwerk enzovoort - er zijn zelfs hoofdstukken over kunstroof en oorlogspropaganda opgenomen. Duizelingwekkende stoeten, bestaande uit geharnaste mannen en halfnaakte vrouwen met een hoog Rubens gehalte, trekken aan Oranjeprinsen voorbij in een wolk van pompeusheid en praal, leeuwen en lauwerkransen alsof er nooit een uittocht uit de Rooms-Katholieke Kerk is geweest. Eigenlijk is het ook niet zo toevallig dat juist deze thema's centraal staan: deze kunnen immers veel beter worden uitgebeeld dan, laten we zeggen, de werking van een radslot. *1648* is een zwaarlijvig en buitengewoon fraai overzichtswerk rondom de barokke iconografie van de krijg geworden, maar waarvan de waarde niet moet worden gezocht in het vernieuwende wetenschappelijke gehalte van de verklarende teksten.

Iets heel anders, soberder, en licht in de hand maar veel vernieuwender is *The Geometry of War 1500-1750.* Dat in het Italië van de vijftiende eeuw de belangstelling voor de wiskunde even snel toenam als de interesse voor de hoogte van de AEX vandaag de dag, zal niemand verbazen. Waar een Michelangelo het bestek voor de St. Pieter ontwierp, een Bramante de ruïnes van antieke tempels op mat en een Galileo fascinerende zaken over bolvormige lichamen ontdekte, beschreef Niccolò Tartaglia, gezegd de 'stotteraar', in 1537 in zijn *Nova scientia* de baan van een door een kanon afgevuurd projectiel. Hij toonde daarbij aan hoe de elevatie van het geschut met een speciaal quadrant kon worden bepaald. Hij was het die de discussie op gang bracht naar apparatuur om doelen te zoeken en afstanden te meten. Erg ingewikkeld werden die latere uitvindigen: een astrolabium, 'protractor' of astronomisch compendium, waarvan de eenvoudigste de moderne leek doen denken aan de werktuigen van landmeters. Ondanks dit alles bleef de hoogleraar Fortificatie en Artillerie aan de Royal Military Academy te Woolwich, John Muller zijn kadetten in 1757 voorhouden dat ze niet met behulp van technische snufjes, maar 'met het oog moesten inschatten'! Uiteraard van groot belang was de uitvinding van de telescoop, waarvan de eerste internationale vermelding het exemplaar van Prins Maurits uit 1608 was. Hiervan werd in pamfletten zelfs in Italië bericht dat Galileo zijn eigen exemplaar ging verbeteren. Wie meende dat de echte verbeteringen bij de artillerie tussen de introductie van het buskruit en de vernieuwingen in het park onder Maximiaan moeten worden gezocht, is er nu de wetenschap dat dit maar de helft van het verhaal is. Waar tussen 1350 en 1500 de kanonnen steeds krachtiger konden schieten en de hele stedelijke verdediging moest worden aangepast, was het tussen 1500 en 1750 dat in kwalitatief opzicht de vuurkracht optimaler benut kon worden.

BOEKBESPREKING

door J.H.J. Andriessen

"Zacht en Eervol"
"lijden en sterven in een Grote Oorlog"
door Dr. Leo van Bergen.
SDU uitgevers Den Haag; Standaard Uitgeverij Antwerpen; ISBN 90 5797 039 2

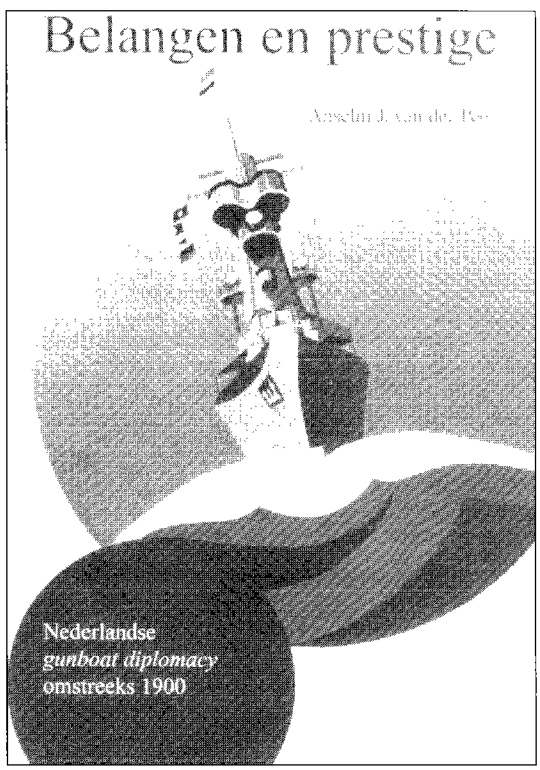
Het boek van Leo van Bergen beschrijft in 455 bladzijden de psychische en lichamelijke ontberingen van de soldaten die in de Eerste Wereldoorlog vochten, gewond raakten en/of sneuvelden waarbij hij met verrassende) feiten en gruwelijke details komt.
Zo laat hij zien dat niet de algehele genezing van de slachtoffers voorop stond, maar slechts het zo snel mogelijk weer gereed maken voor de dienst te velde. Het verblijf in de hospitalen en inrichtingen diende zo onaangenaam mogelijk te zijn om te voorkomen dat men zich er thuis zou gaan voelen en daardoor zou trachten zo lang mogelijk te blijven.
Van Bergen beschrijft dat artsen bij psychische problemen er steevast van uitgingen dat de patient simuleerde tot bewezen was dat dat niet zo was. Om het kaf van het koren te scheiden werden dit soort patienten vaak eerst onderworpen aan een serie proeven zoals het onderdompelen van het hoofd in een bak water, het toedienen van stroomstoten, etc.etc. Het is duidelijk dat vele soldaten er voor kozen al snel maar weer naar het front te worden terug gestuurd in plaats zich verder te onderwerpen aan deze barbaarse martelmethoden.
Ook met de grote overvloed aan lijken werd op een onmenselijke manier omgegaan.
De auteur is er in geslaagd dit alles uiterst sober , integer , met grote kennis van zaken en vooral zonder enig spoor van sensatie, te beschrijven en laat daarbij een diepe indruk bij de lezer achter. Zo men van een "anti oorlogsboek" wil spreken dan is "Zacht en Eervol" zeker bij deze categorie in te delen.

"De verlaten monarch"
Keizer Wilhelm II in Nederland
door Perry Pierik en Henk Pors.
Uitgeverij Aspekt; ISBN 90 75323 49 2; 230 blz met foto's

Op een frisse novemberdag in 1918, inde laatste dagen van de Eerste Wereldoorlog, kwam Keizer Wilhelm II van Duitsland de Nederlandse grens over en vroeg politiek asiel.
Over het tragische lot van de laatste Duitse keizer schreven historicus Perry Pierik en oud Tweede Kamerlid Henk Pors een interessant boek, "De verlaten Monarch, keizer Wilhelm II in Nederland". Opvallend daarbij is dat zij niet alleen een aantal nieuwe of minder bekende feiten over de Duitse keizer ten tonele voeren, maar vooral dat zij er in geslaagd zijn dit op een vrij objectieve wijze te doen, wars van de vaak zo badinerende toon die men meent te moeten bezigen als het om de Duitse keizer gaat .
Natuurlijk was Wilhelm een opvallende persoonlijkheid, natuurlijk bezat hij veel van de goede maar vooral ook minder goede eigenschappen welke door de meeste historici breed

zijn uitgemeten maar juist de grote nadruk op die al dan niet aanwezige eigenschappen hebben het ware beeld van Wilhelm II vaak naar de achtergrond verdrongen.
Perry Pierik en Henk Pors hebben een geslaagde poging gedaan daarin verandering te brengen brengen en daarmede een stukje toegevoegd aan de kennis over de werkelijke persoonlijkheid van deze in vele opzichten tragische vorst. Zij zijn er ook in geslaagd, en dat is denk ik de verdienste van hun boek, de keizer nu eens niet op de veelal gebruikelijke wijze als een ijdele, brallende en vooral domme Pruis of erger nog, als fanatieke oorlogshitser af te schilderen, maar veeleer aandacht te schenken aan de keizer als mens, met al z'n zwakke maar ook sterke punten en hem te zien in het licht van de tijd en omstandigheden waarin hij opgroeide en keizer was.
Dat maakt het lezen van dit boek tot een plezier!

"Belangen en Prestige"
Nederlandse gunboat diplomacy omstreeks 1900.
kleine serie "bijdragen tot de Nederlandse Marinegeschiedenis"
door: Anselm J.van der Peet
Uitgeverij De Bataafsche Leeuw;
ISBN 90 6707 506 X

In tien hoofdstukken beschrijft de jonge historicus Anselm J. van der Peet acties van de Nederlandse Marine in de woelige periode vlak voor de Eerste Wereldoorlog.
De lezer wordt herinnerd aan de inzet van de Koninklijke Marine tijdens de Marokkaanse kwestie in 1895, de uitzending van Hr.Ms. Friesland naar Zuid Afrika (1899) en de missie van Hr.Ms. Gelderland om de Zuid Afrikaanse Boerenpresident Kruger op te halen, de detachering van Nederlandse oorlogsschepen en mariniers tijdens de Boxer opstand te China, de blokkade door Nederlandse oorlogsschepen van Venezuela in 1902-1904 en in 1908, en de Nederlandse militaire betrokkenheid bij de Balkanoorlogen (1912-1913).
Prachtige foto's van prachtige schepen illustreren de 190 pagina's.
"Belangen en Prestige" is een zeer lezenswaardig boekwerkje dat herinneringen doet opkomen aan een tijd dat Nederland nog een koloniale macht was en er niet voor terugschrok haar Marine daar in te zetten waar het dacht dat haar belangen het best gediend konden worden, gunboat diplomacy derhalve van het zuiverste water!

• • • • • • • • •

Tristan Broos

DE OPKOMST EN ONDERGANG VAN DE INDISCHE NSB.

De NSB in Indië in de politiek, en welke personen daarbij een rol speelden.

Net als de NSB in Nederland, had de Indische NSB enkele voorlopers, kleine fascistische groeperingen die later in de NSB werden ondergebracht. Deze waren in het voorjaar van 1933 opgericht, waarvan de NIFO (Nederlands Indische Fascistische Organisatie) het belangrijkste was[1]. De Fascistische denkbeelden kwamen pas toen Hitler in januari 1933 in Duitsland aan de macht kwam, ook de muiterij op de Zeven Provinciën, vanwege de lage loonpolitiek, versterkte de drang naar een sterk gezag.

In april 1933, twee maanden na de muiterij werd in Batavia door een ambtenaar van de Algemene Rekenkamer, J.A.A. de Bree de NIFO opgericht. De Bree werd leider van deze partij, maar werd al snel opgevolgd door de bekende oud-KNIL majoor Rhemrev die begin 1927 de communistische opstand op West-Sumatra had neergeslagen. Hij zorgde ervoor dat de partij met fascistische folklore werd versierd zoals; zwarte hemden met oranje das, de oranje, blanje, bleu vlag en de fascistengroet. Voorts hoorden hier nog bij het leidersbeginsel, en het mijden van elke discussie. Een grote aanhang heeft deze partij nooit gehad[2]. In november 1933 gaf Mussert opdracht om de NSB in Indië te introduceren en te organiseren[3]. Er werd een weekblad uitgegeven, Indië-Houzee, en er werden op Java en de buitengewesten afdelingen opgericht. Binnen niet al te lange tijd onstond er ruzie tussen Indische Nederlanders en Nederlanders over wie welke bestuurspost binnen de Indische NSB zou gaan innemen. Mussert had grote bewondering voor wat de Nederlanders in Indië hadden opgebouwd. Persoonlijk kende hij Indië niet, hij had behoefte aan een raadsman, deze werd oud-overste van het KNIL J. Hogenwind, een Indische-Nederlander. In de beginjaren van de NSB was hij verantwoordelijk voor de organisatie-afdeling van het hoofdkwartier te Utrecht. Hogewind vormde in Nederland een Indische raad, waar Indische-Nederlanders in werden opgenomen. De Indische NSB kon als deel van de Nederlandse NSB de beweging versterken om zo een ander Nederland te doen ontstaan: ontheven aan alle verdeeldheid, bevrijd van partijtwisten, antisocialistisch, autoritair bestuurd en militair sterker. Zo'n Nederland zou de in Indië werkende Nederlanders tegemoet komen. In 1934 verklaarde de Indische NSB met goedvinden van Hogewind dat je naast het NSB lidmaatschap ook tegelijk lid kon zijn van het Indo-Europees Verbond, dit zou de groei van Indische Nederlanders alleen maar ten goede komen. Mussert liet weten in 1935 dat ook leden van de confessionele partijen en van de Vaderlandse Club lid van de Indische NSB konden worden, zijn gedachte hierbij was dat de Nederlanders als een gesloten eenheid in Indië tegen de inheemsen moesten optreden[4].

De verhouding van de Vaderlandse Club ten opzichte van de Indische NSB.

De Vaderlandse Club was opgericht als conservatief antwoord op het extreem geachte nationalisme. Leden van deze organisatie waren de in Europa geboren Nederlanders, de totoks, deze wilden dichter bij Nederland staan in de een of andere vorm van rijkseenheid met sterke gerichtheid op het oranjehuis. Ook wilden ze meer aandacht voor wat Nederland in Indië deed[5]. De Vaderlandse Club zag de fascistische partijtjes en de NSB als concurrent. Het belangrijkste verschil tussen de Vaderlandse Club en de NSB lag in het dictatorschap, dat de Vaderlandse Club niet wilde[6]. De leiding van de Vaderlandse Club vroeg zich af welke houding aangenomen moest worden ten opzichte van de NSB[7], want sinds de NSB in Indië was opge-

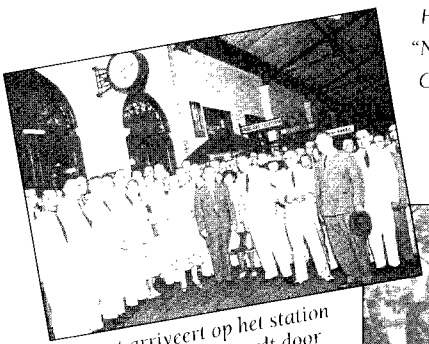
richt had deze al veel successen behaald. De Vaderlandse Club heeft zich verdedigd, aangespoord door de hang naar zelfbehoud tegen concurrerende partijen en de Indische NSB. In de periode 1933-1935 is er een groot geestelijk verwantschap met de NSB te bespeuren, dit is te wijten aan de karakterstructuur van de voorzitters R.A.A. Fruin en Hamer die wat rechtser waren georiënteerd. Ook speelde het verval van het economische leven een rol. Na 1936 ging het nationaal socialisme steeds meer een bedreiging vormen voor de wereld vrede, en werden de doelstellingen van een totaal staatsidee en het leidersprincipe van de NSB door de Vaderlandse Club onaanvaardbaar en verwerpelijk gevonden[8].

Het aanvankelijke succes van de Indische NSB.

De Indische NSB stelde vanaf 1935 grote bedragen ter beschikking voor de NSB in Nederland, hiervoor konden voor de provinciale verkiezingen in Nederland in april 1935 acht procent van de stemmen worden behaald. Dit werd als een groot succes beschouwd[9]. Op 16 juli 1935 vertrok Anton Mussert naar Indië, het geld dat hij voor de reis nodig had werd door welgestelde NSB'ers en door de Indische NSB betaald[10]. Hij verbleef er ongeveer een maand, en bracht tweemaal een bezoek aan de gouverneur-generaal De Jonge. De Jonge wilde een eventuele stelling van de Indische NSB tegen het Indische gouvernement tegengaan. Bij misdraging zou hij Mussert zonder pardon Indië uitzetten . De houding van De Jonge zorgde voor grote belangstelling voor Musserts rondreis. Mussert had een druk programma in Indië, waar hij Java en Sumatra bezocht. Overal waar hij kwam trok hij volle zalen, zo mochten de officieren van de Koninklijke Marine die onder het commando in Nederland vielen niet naar de toespraken van Mussert, de officieren van het KNIL mochten dit wel. In de zaal zaten ook vaak Nederlandse bestuursambtenaren die na Musserts betoog in juichen uitbarsten. Na het bezoek van Mussert groeide het aantal leden voor de Indische NSB vrij snel. Voordat Mussert Indië had bezocht telde de Indische NSB nog zo'n vijf-en-twintighonderd leden, daar kwamen er nu ca. tweeduizend bij, zodoende bezat de NSB in Indië meer leden dan de Vaderlandse Club. De grootste groepen met NSB'ers bevonden zich in Batavia, Bandoeng en Medan. In augustus 1936 kwamen vanuit Nederland twee vooraanstaande NSB'ers die propagandatoespraken gingen houden: J. Hogewind en de beste redenaar die de NSB rijk was, ds. G. van Duyl. Deze twee gaven de Indische NSB een nieuwe aansporing. Op alle 15 bijeenkomsten waar het tweetal toespraken hield, waren rechercheurs van de Politieke Inlichtingen Dienst aanwezig. Deze deden verslag aan de procureur-generaal, dat er tweehonderd-vijf-en-twintig KNIL militairen waaronder honderd-en-tien officieren de bijeenkomsten hadden bijgewoond[11].

Botsingen met andere partijen.

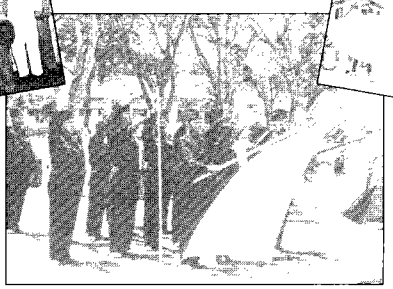
In het eerste nummer van Indië-Hou-Zee haalde de NSB uit naar de priesters en predikanten en hun invloed op de Indische samenleving. Als reactie hierop liet de Indische regering het blad controleren op aandringen van de confessionele partijen. Uit de citaten van Volk en Vaderland en Indië-Hou-Zee bleek dat in de NSB-kringetjes een toename was van verguizing van alles wat tot het staatsbestel hoorde[12]. In Nederland werden door de NSB vaak vooraanstaande regeringspersonen zoals Colijn verguisd[13]. Er kwamen zelfs voorstellen om het lidmaatschap van de NSB voor ambtenaren te verbieden, net zoals al voor de Indonesische verenigingen was gebeurd. Dit ging niet door, omdat eerst de effecten van de persbreidel op het blad Indië-Hou-Zee werd afgewacht[14]. Tegen de inheemse nationalistische beweging was Mussert fel gekant, hij zag zichzelf als een Groot-Nederlander die het gezag in Indië moest blijven handhaven. In 1935 zei hij in een interview met een inheems dagblad, dat Indië gelijk moest zijn

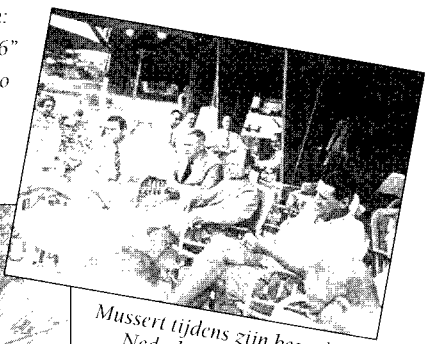

Mussert arriveert op het station van Soerabaja. Hij wordt door een grote schare aanhangers verwelkomd.

Foto's afkomstig uit het boek:
"Nederlands-Indië 1940-1946"
Gouvernementeel intermezzo
1940-1942

door: Jacob Zwaan

Mussert tijdens zijn bezoek aan Nederlands-Indië in 1935 te midden van een aantal bewonderaars in Tretes (Soerabaja).

Vlaggenparade van de NSB te Magelang t.g.v. het 40-jarig ambtsjubileum van H.M. koningin Wilhelmina op 6 september 1938

aan Nederland en dat de inheemsen zoals Indische Nederlanders gelijk moesten worden behandeld net als de Nederlanders[15].

Ledenverlies en de uiteindelijke ondergang van de Indische NSB.

In 1938 bezochten Graaf de Marchant et d'Ansembourg en Van Geelkerken, twee prominente NSB'ers afkomstig uit Nederland, Indië. Zij probeerden door een bezoek aan de Indische archipel de neergang van de Indische NSB tegen te gaan, wat mislukte.

Er was nauwelijks publieke belangstelling voor de twee en, tot groot genoegen van minister Welter van Koloniën, wenste de gouverneur-generaal jhr. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer de twee niet in audiëntie te ontvangen. De reden hiervoor was dat de NSB via toespraken in Nederland de regering probeerde te bestrijden. Hun toelating in Indië werd niet geweigerd, maar zij dienden zich wel te houden aan de aanwijzingen van de politie. Ook overwoog de minister om niet alsnog een verbod van NSB lidmaatschap voor ambtenaren in Indië in te voeren. Van Starkenborgh wilde dit niet, omdat sinds 1934 geen politieke verenigingen meer voor ambtenaren verboden werden verklaard. De propagandist Van Duyl had zich in 1937 openlijk uitgesproken over de Indische immigratiepolitiek, waardoor de Chinezen waren gediscrimineerd. De Indische regering had hier duidelijk afkeurend op gereageerd. Op de bladen Indië-Hou-Zee en later in 1938 het Nationale Weekblad genoemd, hadden herhaalde keren persbreidel gekregen, omdat ze te openlijk fascistisch waren[16]. De algemene organisatieleider van de Indische NSB, ir. A.L. van der Laaken, werd vervolgd omdat hij op de Landdag te Batavia scherpe kritiek had geuit op het Indische gouvernement, en omdat hij had gezegd dat de Indische NSB voortaan mee zou doen aan de verkiezingen, wat lijnrecht inging tegen de instructie van Mussert[17]. Van der Laaken werd hierna door Mussert uit de partij gezet[18]. Begin juli 1938 werd tegen Van der Laaken een proces aangespannen, vanwege de kritiek die hij had geuit op het Indische gouvernement[19].

Vanwege de dreiging van Nazi-Duitsland, en door de internationale spanningen verloor de NSB leden. Dit bleek niet alleen uit de verkiezingsnederlaag van 1937 in Nederland, maar ook in Indië verliep het aantal leden. Ook de financiële bijdrages halveerden in de jaren na 1937[20].

Tegen het einde van 1939 was het ledenaantal al teruggelopen tot zeventien-honderd-en-acht leden en duizend-zestien sympathi-

santen. De sfeer bij de Indische NSB was grimmig geworden door onderlinge verdachtmakingen en ruzies[21]. De meeste Europeanen in Indië waren wantrouwend tegen Duitsland, en voelden zich hoe langer hoe meer verbonden met Engeland, die bij een eventuele aanval op Nederlands-Indië ons te hulp zou komen. De Indische NSB ging fors achteruit qua ledenaantal, doordat Mussert duidelijk partij koos voor Duitsland. Dit bleek vooral in 1939 toen de NSB de verovering door de Duitsers van het Tsjechische deel van Tsjechoslowakije goedpraatte[22]. Toen de oorlog in Nederland was uitgebroken was er in Indië niet meer dan een kleine kern van de Indische NSB overgebleven, die geen invloed meer had en de Indische samenleving en de Europese pers tegen had. Er werden geen openbare vergaderingen en demonstraties meer gehouden. Toch was deze kern zeer pro-Duits, wat bleek uit het weekblad Het Licht, dat door fanatieke NSB'ers in Bandoeng was opgericht. Volgens onderzoeken zouden in het begin van 1940 ongeveer 175 ambtenaren lid van de Indische NSB zijn, bij het leger en het bestuur zouden geen leden zijn, en bij de politie een enkeling. Verder was er geen contact tussen de NSB en de Duitse NSDAP en werd er ook geen politiek contact onderhouden met Nazi's. Op 10 mei 1940 werden ongeveer vier-en-twintighonderd Duitsers tesamen met vijfhonderd NSB'ers in één dag gevangen gezet .Toen duidelijk was dat de Jappanners Nederlands-Indië wilden binnenvallen, werden de fanatiekste NSB'ers naar Suriname overgebracht en aldaar opgesloten[23].

Bibliografie:

- Jong, L.de, 'Het koninkrijk der Nederlanden in de tweedewereldoorlog', deel 11a, eerste deel (Den Haag 1984) 243-267.
- Drooglever, P.J., De Vaderlandse Club, 1929-1942. Totoks en de Indische Politiek. (Franeker 1980) 12-29.
- Van der Wal, S.L., 'De NSB in Nederlands-Indië', in BMGN 82 (1986) 35-56
- Van Goor, J., De Nederlandse Koloniën. Geschiedenis van de Nederlandse expansie (Den Haag 1994)
- Meyers, Jan, Mussert. Een politiek leven (Amsterdam 1984) 71-110

1 Van der Wal, 'De NSB in Nederlands-Indië', 43.
2 De Jong, 'Het Koninkrijk der Nederlanden', 376 - 377.
3 Van der Wal, 'De NSB in Nederlands-Indië', 43.
4 De Jong, 'Het koninkrijk der Nederlanden', 376- 378.
5 Van Goor, 'De Nederlandse koloniën', 288-289.
6 Van der Wal, 'De NSB in Nederlands Indië', 44.
7 Drooglever, 'De Vaderlandse Club', 221.
8 Drooglever, 'De Vaderlandse Club', 227.
9 De Jong, 'Het Koninkrijk der Nederlanden', 378.
10 Meyers, 'Mussert', 86.
11 De Jong, 'Het Koninkrijk der Nederlanden', 378 – 380.
12 Van der Wal, 'De NSB in Nederlands-Indië', 44.
13 Drooglever, 'De Vaderlandse Club', 223.
14 Van der Wal, 'De NSB in Nederlands-Indië', 45-46.
15 De Jong, 'Het Koninkrijk der Nederlanden', 385.
16 Van der Wal, 'De NSB in Nederlands-Indië', 51-53.
17 De Jong, 'Het Koninkrijk der Nederlanden', 382.
18 Van der Wal, 'De NSB in Nederlands-Indië', 53.
19 De Jong, 'Het Koninkrijk der Nederlanden', 382-383.
20 Drooglever, 'De Vaderlandse Club', 228.
21 De Jong, 'Het Koninkrijk der Nederlanden', 384.
22 De Jong, 'Het Koninkrijk der Nederlanden', 383.
23 Van der Wal, 'De NSB in Nederlands-Indië', 53-55.

Mussert betreedt op echt nationaal-socialistische wijze, à la Hitler, de bijeenkomstzaal te Soerabaja

Andre L. A. Hissink

MEIDAGEN 1940 EN ONTSNAPPING UIT NEDERLAND

Dit verhaal heb ik eerder geplaatst in de Nieuwsbrief van squadron 320 van de Marineluchtvaartdienst en wil ik u niet onthouden omdat authentieke verhalen van WO II-veteranen steeds zeldzamer worden en verdienen om bewaard te blijven. (T.P.)

Met leedwezen las ik enige tijd geleden het overlijdensbericht van Frits ter Braak. Het vermeldde o.a. dat hij met een klein groepje de Duitsers wist te ontlopen en naar Engeland te ontsnappen. Dit deed mij terugdenken aan de evenementen van die dagen, want Frits ter Braak, Bill Hamilton of Silverton Hill, Jan Wildeman, Evert van 't Eind, van Dijken en ik vormden dat groepje. Het klinkt nogal eenvoudig, maar dat was het niet, ofschoon het uiteindelijk vrij vlot en zonder kleerscheuren verliep.

2 Oktober 1939: Ik was net aan mijn derde studiejaar in de rechten aan de Universiteit van Utrecht begonnen, maar de mobilisatie van September 1939 bracht hier voor velen een snel einde aan. Zo belanden drie van ons (Bill Hamilton of Silverton Hill, Jan Wildeman en ik) op 2 October bij de LSK-kaderschool op het Kamp van Zeist. (Het zij hier vermeld dat Bill ondanks zijn Engelse naam een rasechte Hollander was; hij kwam uit Etten-Leur. Wildeman uit Amsterdam en ik uit Utrecht). Onze opleiding tot sergeant vlieger zou in Augustus 1940 beginnen en in de tussentijd werden wij opgeleid tot verdediger/beschermer van vliegvelden: wij liepen wacht, exerceerden, marcheerden over de heide, oefenden in aanvals- en verdedigingsmanoeuvres, vloekten op de puttees die niet bleven zitten, schoten per keer vijf patronen op de schietbaan, wierpen een granaat of twee, poetsten geweren en schoenen, en kregen op woensdagen uienprei opgediend (met alle gevolgen van dien op donderdagen!). Onze sergeant majoor was een prachtig mens, stram als een boom met bijbehorende stem, trots op de gouden strepen met krullen op zijn mouwen die hij altijd zo wist te draaien dat zij ook van voren te zien waren, een man die discipline vroeg (en kreeg!), maar ook een man waarmee je praten kon.

Maart 1940: In Maart werden wij korporaal, waarop overplaatsing naar de LSK-kaderschool in een lagere school aan de Gordelweg in Rotterdam volgde en waar onze opleiding tot sergeant werd voorgezet. Bill, Jan en ik trokken altijd eerst samen de stad in wanneer wij passagieren konden, maar dat veranderde al spoedig toen wij drie verpleegsters leerden kennen van het hospitaal dat naast onze school lag... Het waren zorgeloze dagen die niet lang meer zouden duren.

10 Mei 1940: Ik was korporaal van de wacht toen 's ochtends vroeg grote getale Duitse vliegtuigen overvlogen naar, zo dachten wij, Engeland, maar zij hadden het op ons bedoeld. Later die ochtend werd de hele school (behalve de wachtlopende sergeant en ik) naar de Maasbruggen uitgestuurd waar Duitse parachutisten waren gerapporteerd. Dit bleek loos alarm te zijn en de school keerde in de avond heelhuids terug.

11 Mei 1940: De volgende dag werd de hele school (met mij er bij deze keer) naar de binnenstad afgemarcheerd waar parachutisten, NSB-ers en ander tuig waren gesignaleerd. Daar aangekomen splitsten wij ons in een paar groepen en zo kwam de groep waar Bill, Jan en ik toe behoorden onder commando van de sergeant majoor terecht op het platte dak van restaurant/nachtclub Pschor aan de

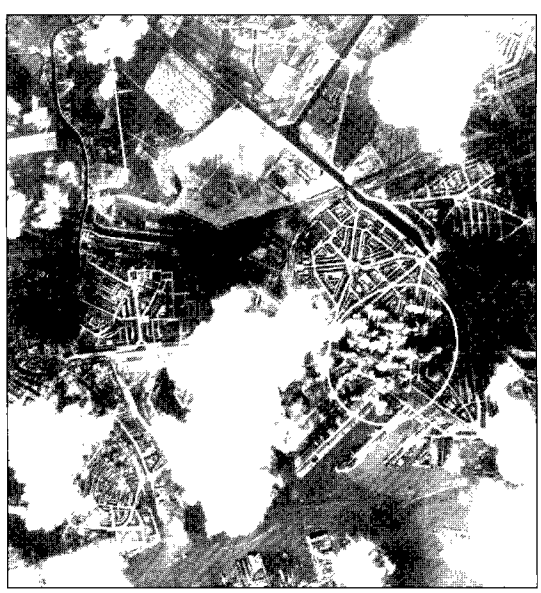
Coolsingel. Wij namen dekking achter het omringende dakmuurtje - scherpschutters met geweren in de aanslag! Op straat was het een verwarrende toestand; mannen in half of complete uniformen, met of zonder wapens die zich voorzichtig tegen de huismuren gedrukt voort bewogen, niet eens allen in dezelfde richting. Ook burgers die heen en weer renden. Vriend of vijand? Er was geen touw aan vast te knopen. De sergeant majoor keek dat zaakje enigen tijd met grote argwaan aan. Plotseling gaf hij een van ons het bevel: "Schiet op die vent!", maar hij miste en de man verdween als een haas om de hoek! Duitse vliegtuigen vlogen herhaaldelijk over ons, maar wij zagen geen herkenbare Duitse troepen of parachutisten. Wel hoorden wij voortdurend ontploffingen en schoten van elders, maar bij ons bleef het zenuwslopend rustig. Tegen de avond nodigde de directeur van het restaurant ons uit aan gedekte tafels voor een maaltijd van biefstuk, gebakken aardappelen, appelmoes en een glas wijn; het was onze laatste warme maaltijd in Nederland voor vele jaren. Gedurende de nacht waren wij afwisselend op wacht, maar ook de nacht was rustig... ten minste, zo leek het.

12 Mei 1940: Vroeg in de ochtend kregen wij de opdracht om ons van de Coolsingel door de stad naar de Parkhaven en -sluizen te begeven. De Parkhaven ligt naast de toen nog in aanbouw zijnde Maastunnel. De mars door de binnenstad was normaal ofschoon meerdere groepen militairen in beweging waren - schijnbaar onafhankelijk van elkaar en zonder samenhang hun eigen taken uitvoerend. Het gaf een verwarrende indruk, maar Duitse troepen werden dan ook in en rondom de stad gesignaleerd. Geen wonder dus dat wij van ergens de lucht kregen dat Duitse parachutisten nabij en in aantocht waren. Het was toen omstreeks 10 uur en wij waren in een woonwijk met aaneengebouwde huizen. Wij moesten ons meteen en zo snel mogelijk op de buik liggend ingraven, wat makkelijker gezegd dan gedaan was. De trottoirs bestonden uit tegels en het wegdek uit straatstenen die wij met onze bajonetten moesten losmaken en oplichten, terwijl onze sergeant majoor rechtop van stelling naar stelling liep! Als het ons eindelijk lukte een bajonet in een spleet te steken en hem dan omhoog te trekken gingen de omringende tegels en stenen mee omhoog; het was niet mogelijk ze liggend los te maken, dus probeerden wij het op de knieën met als gevolg de bulderstem van de rechtop staande majoor: "Dekken! Willen jullie voor je sodemieter geschoten worden?!" Uiteindelijk lagen wij in een tiental mangaten in de straat achter muurtjes van steen en zand met geweren gericht naar de binnenstad. De majoor, die zelf geen mangat had gemaakt, maakte de middelste groter zodat hij er ook in kon gaan liggen, maar hij deed dit op zijn knieën. Wij: "Dekken, majoor! Anders wordt U voor Uw raap geschoten!" Hij keek ons woedend aan, maar schoot toch in de lach. De bewoners van de huizen aan beide kanten van de straat sloegen de ontwikkeling van dit drama met grote belangstelling en ongerustheid gade. Het was intussen koffietijd geworden en zowaar kwamen de dames uit hun huizen en brachten ons elk, lopend van mangat naar mangat, kopjes koffie met koekjes, keurig op presenteerblaadjes! Die dronken wij natuurlijk zittend op tot groot ongenoegen van de majoor, maar daar kon hij weinig aan doen want ook hij zag geen kans om de koffie liggend te drinken. Even later kwamen de dames weer terug om de kopjes op te halen tussen ons doorlopend alsof er geen vuiltje aan de lucht was! Wij lagen intussen alweer op onze buiken. Het leek wel op een operette! Het bleef rustig, wat een geluk was want wat hadden wij kunnen doen tegen een tot de tanden toe bewapende vijand? Een uur of wat later kregen wij bevel om voort te gaan naar de Parkhaven waar wij in de middag aankwamen en ons voegden bij een zeventigtal LSK-manschappen die daar al waren. Sommigen van hen waren van de officiersopleiding (zoals sergeant Evert van 't Eind), anderen

waren dienstplichtigen (zoals soldaat Frits ter Braak en sergeant van Dijken). Wij kwamen hier onder het commando van kapt. waarnemer C. Harloff en 1ste Lt. J.J.Moll. (KLM vlieger).Wij werden meteen ingezet bij de verdediging en bewaking van onze sector door inname van posities langs de kades van de rivier en haven en voor het lopen van patrouilles over de gehele sector. Onze opdracht was de Parkhaven dag en nacht te bewaken en eventuele vijandelijke overtochten van de Nieuwe Maas en landingen te voorkomen. Dit met onze minimale en verouderde bewapening - wij hadden niet eens een mitrailleur! Gelukkig gebeurde dit niet, maar wij werden daarentegen gedurende daglicht geregeld gebombardeerd door Stuka duikbommenwerpers, op zijn zachts gezegd een zenuwslopende ervaring voor groene troepen.

13 Mei 1940: Bij het opgaan van de zon begonnen de bombardementen weer en met tussenpozen duurden zij de hele dag aan beide zijden van de rivier. Van rusten en slapen kwam weinig want wij moesten onze posten onafgebroken bezet houden, maar ook onze aflossers hadden weinig rust gehad want een ieder moest waakzaam blijven. Ook hadden wij ons in dagen niet kunnen wassen of scheren en onze uniformen zagen er niet zo best meer uit. Aan de overkant van de rivier stonden Waalhaven en Pernis in vuur en vlam met dikke rookwolken, speciaal van de raffinaderijen van Pernis. Het is bijna niet te geloven dat geen van ons letsel opliep, laat staan gedood werd.

14 Mei 1940: De dag begon als de twee voorgaande met het opdagen van de Stuka's. Toen echter om ongeveer 2 uur n.m. het algemene bombardement van Rotterdam begon en de zware bommen begonnen te vallen werd besloten schuil te nemen in de mond van de onvoltooide Maastunnel. Wij zegen dankbaar neer en probeerden wat te dutten, maar de ontploffingen waren te luid en soms zo nabij dat de grond schudde. Het bombardement werd uitgevoerd door twee golven van 27 vliegtuigen en duurde omstreeks een half uur. Toen wij weer bovengronds kwamen werden wij overweldigd door de enorme rookzuil die van de vernietigde en brandende stad opsteeg en die zich allengs verenigde met die van Waalhaven en Pernis. Al gauw bleek dat wij alle contact verloren hadden met het hoofdkwartier van het LSK-detachement aan de Parklaan en werd het besluit genomen ons terug te trekken naar Hoek van Holland en ons aan te sluiten bij Engelse troepen die daar geland waren en waarvan wij eerder al een patrouille hadden ontmoet. Ook waren wij gewaar geworden dat Duitse pantsereenheden de Moerdijk overgestoken hadden en Rotterdam naderden. De officieren lieten het echter aan een ieder over om mee te gaan. Wij waren echter zo woedend over het zinloze bombardement van Rotterdam dat slechts een enkeling achterbleef.

Collectie Instituut voor Maritieme Historie, Marinestaf, 's-Gravenhage

Om omstreeks 3 uur n.m. reden wij af in twee vrachtwagens richting Vlaardingen. Daar stopten wij en vorderden brood op de bon van een paar bakkers. Om niet gezien te worden

vanuit de lucht klopten wij bij huizen aan de deur met het verzoek of wij binnenshuis ons brood mochten eten (dit bleek ook het voordeel te hebben dat ons boter, beleg en koffie werd aangeboden!). Spoedig maakten de officieren hun opwachting bij de burgemeester op het stadhuis en kort daarna trommelde een sergeant ons op om ons voor het stadhuis te verzamelen. De officieren waren daar nl. gearresteerd omdat zij verdacht werden Duitsers, NSB'ers of landverraders te zijn, vermoedelijk door hun namen: (Harloff met twee f's en Moll met twee l's). Onze luidruchtige eis met wat schoten in de lucht om de officieren vrij te laten of anders.... had het gewenste resultaat. Kort daarop hoorden wij het radiobericht dat Generaal Winkelman tot overgave besloten had en dat wij onze wapens moesten neerleggen.

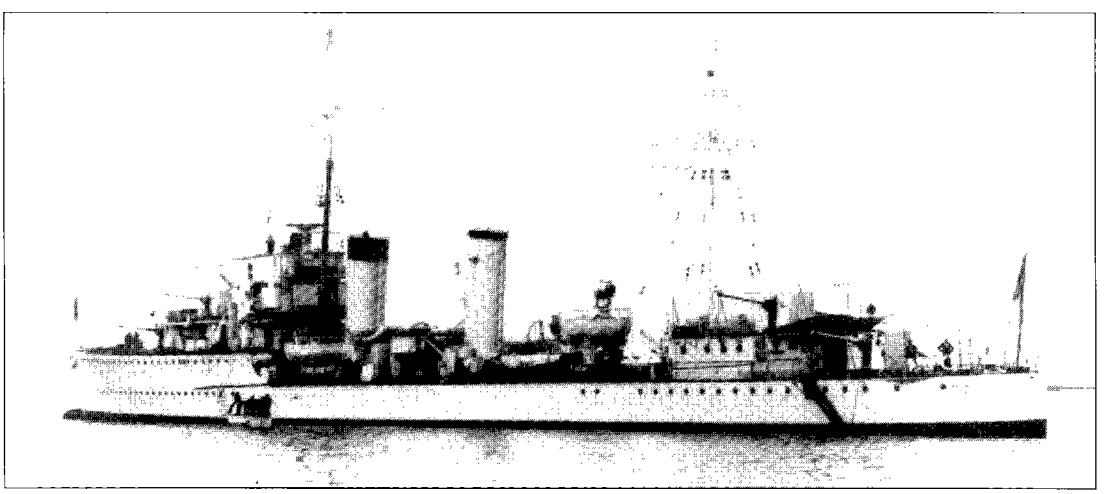
Na een kort overleg werd besloten door te gaan naar Hoek van Holland en vandaar zo mogelijk via Zeeland naar België uit te wijken, maar wederom werd aan een ieder de keus gelaten om mee te gaan, ja dan nee; nu de overgave een feit was en slechts enkele besloten achter te blijven. Ettelijke kilometers buiten Hoek van Holland werden wij aangehouden door een schildwacht die ons aanraadde niet door te rijden daar het fort en de haveninstallaties opgeblazen zouden worden. Dit was een onverwacht probleem. In het hierop volgend overleg werd besloten dat het van nu af aan het beste zou zijn als een ieder zijn eigen weg naar Zeeland zou zoeken. De officieren die zich per se niet over wilden geven besloten vooruit te gaan om de zaak te verkennen en ons dan zo spoedig mogelijk bericht te zenden of het veilig was door te gaan. Wij gingen zitten langs de weg en meteen ontstond een verhitte discussie over het wel of niet doorgaan, daar in feite de overgave was bevolen. Oorlog over, punt. Velen zeiden dat zij hun meisje, verloofde, vrouw, kinderen, vader, moeder, enz. in weken niet gezien hadden en naar huis wilden. Wij, d.w.z. Bill, Jan en ik, waren als enigen hier absoluut tegen en wezen er op dat wij krijgsgevangen zouden worden en dus niet naar huis konden gaan. Wij argumenteerden dat de Duitsers net Rotterdam hadden platgegooid en dat er zeker honderden doden in de stad moesten zijn. Wij wezen naar de enorme rookontwikkeling boven de stad die zelfs vanuit de Hoek duidelijk zichtbaar was (het leek wel op een kolossale nimbus). Dit konden en mochten wij toch niet zomaar accepteren en vergeten? Ons punt was dat zolang de mogelijkheid tot ontsnapping bestond wij daar gebruik van moesten maken, overgave of geen overgave. Tevergeefs echter en toen na een half uur een koerier op een motorfiets naar ons toereed met het bericht dat het volgens onze officieren veilig was door te gaan, besloten wij drieën niet langer meer te praten en te vertrekken. Het was nu een uur of zeven, acht en spoedig begonnen de straatlichten aan te gaan (de verduistering was over - het was vrede) en de aankomst van de Duitsers kon niet lang meer uitblijven. Wij renden zo hard wij konden naar de haven terwijl wij onze geweren, bajonetten, helmen, patroongordels en granaten in de sloot wierpen. Wij waren bijna buiten adem toen een auto in volle vaart ons achterop reed. Wij hielden hem aan en vroegen of wij mee mochten naar Hoek van Holland. Dat kon, maar de auto was vol, dus klommen wij, ons vastklampend, op de treeplank en zo ging het volle vaart naar de haven. De auto, een gloednieuwe Pontiac, van de Motordienst, werd bestuurd door sergeant Flinterman (die later in Engeland als RAF-jachtvlieger zijn sporen zou verdienen). De inzittenden waren twee Joodse vaandrigs ook van de Motordienst (voor wie ontkomen natuurlijk grote noodzaak was.) en nog eens drie man van ons onderdeel die toch nog besloten hadden een poging tot ontvluchten te maken , nl. ter Braak, van 't Eind en van Dijken. Hoek van Holland zag er troosteloos uit: groepen van doel- en moedeloze militairen, grote hopen neergegooide wapens, wachtend op de vij-

and, net als het merendeel van onze eenheid, met Zeeland en achterland in zicht. Maar wie zal zeggen dat wij gelijk hadden en de achterblijvers niet? Zij volgden orders op, wij niet, maar Rotterdam zat ons erg dwars. Het zou tot najaar 1944 duren voor onze eerste bommen op Duitse Doelen vielen dat deze wandaad was vereffend.

In de haven aan gekomen zagen wij tot onze grote verbazing en opluchting een Engelse destroyer, HMS Keith, aan de kade liggen met een schildwacht bij de loopplank! Dit leek ons heel wat beter dan door Zeeland van eiland naar eiland te springen. Wij verzochten toestemming om aan boord te gaan en dit werd vlot gegeven. Flinterman zette de auto in de versnelling en sprong er af. Zo verdween de wagen in de Nieuwe Waterweg. Van onze officieren zagen wij geen spoor. Wij namen aan dat zij de haven elders hadden bereikt om van daar via Zeeland trachten te ontkomen. Dat hen dit lukte bleek weken later toen wij hen weer ontmoetten in Engeland.

laag kreeg van de luchtafweerkanonnen van het schip. Wij wisten natuurlijk niets van de afweermiddelen tegen dit soort mijn die de Royal Navy inmiddels al had ontwikkeld en ondanks de geruststellingen van de bemanning bereidden wij ons in gedachten al voor in de lucht geblazen te worden toen het schip dwars over de mijn voer. Die nacht hoorden wij de toespraak van HM Koningin Wilhelmina aan het Nederlandse volk en over de strijd die van buiten Nederland tot aan de eindoverwinning zou worden voortgezet. Door deze woorden wisten wij dat wij, wat ons betrof, de juiste beslissing hadden genomen.

15 Mei 1940: Wij kwamen vroeg aan in Dover en werden voorlopig ingekwartierd in het fort van Dover. Wij werden vrijwel meteen voorzien van schoon ondergoed, sokken, handdoeken, zeep, tandenborstel, tandpasta, en scheergerei. Het was de douche van ons leven! Maar het vuile uniform zouden wij nog een maand of twee, drie moeten dragen en tot dan gaven wij het geregeld een schrob-

H.M. Keith - Collectie Instituut voor Maritieme Historie, Marinestaf, 's-Gravenhage

HMS Keith bleef nog enkele uren wachten op donker. In die tijd wierp nog een laagvliegend Duits vliegtuig (N.B. met navigatielichten aan) een magnetische mijn af in het midden van de Nieuwe Waterweg terwijl het de volle beurt zodat wij toch nog vrij netjes voor de dag konden komen.

16-25 Mei 1940: Dit waren voor ons rustdagen daar er weinig voor ons te doen was. Wij kregen bezoek van de militaire attaché van de

Ambassade in Londen, die ons o.a. mededeelde dat als blijk van waardering voor onze ontsnapping wij met ingang van 15 Mei gepromoveerd waren tot de naast hogere rang, dus wij drieën van korporaal tot sergeant en ter Braak tot korporaal! Ofschoon niet als zodanig erkend, waren wij in feite de eerste Engelandvaarders.

Natuurlijk waren wij opgelucht dat onze ontsnapping gelukt was en wij spraken over de gebeurtenissen van de laatste paar dagen. Wij hadden geluk gehad: de mars naar de Coolsingel, de onrustige nacht op het dak van Pschor, de verwarde toestand gedurende onze heel voorzichtige aftocht uit de binnenstad door een wirwar van straten met sluipende, lopende of rennende soldaten en burgers, het ingraven in een buurtstraat, de bombardementen van de Parksluizen en later van de stad zelve. Wij spraken over de vele doden die in Rotterdam gevallen moesten zijn en vroegen ons af of de vriendelijke dames die ons doodgemoedereerd koffie hadden gebracht nog in leven waren en hoe het met onze achtergebleven kameraden was verlopen. En natuurlijk ook over wat er met ons zou gebeuren en of wij ooit een vliegopleiding zouden krijgen.

25 Mei - 10 Juni 1940: Langzamerhand begonnen meer en meer Nederlandse troepen, o.a. ook van de vliegscholen van Vlissingen en Haamstede, Engeland binnen te stromen. Deze groepen Nederlanders werden allen bijeen gevoegd en in het stadje Haverfordwest in Wales ondergebracht tot dat een verdere bestemming kon worden uitgewerkt. Daar de mogelijkheid bestond dat spionnen en dergelijke lieden met ons naar Engeland waren overgestoken werd onze bewegingsvrijheid beperkt tot het stadje zelf en werden wij allen grondig ondervraagd.

10 - 30 Juni 1940: Om het steeds groeiende aantal Nederlandse militairen te kunnen opvangen werd een tentenkamp opgezet bij het plaatsje Porthcawl, ook in Wales. De ondervragingen duurden hier voort en inderdaad werd een enkeling van onder ons verwijderd. Aan ons LSK-ers werd de keus gegeven om voor de duur van de oorlog een verband te tekenen bij de MLD of KNIL voor een vlieger/waarnemer opleiding in Nederlands Indië, respectievelijk in Soerabaja of Bandoeng. Zij, en dit was nagenoeg iedereen, die bij de MLD tekenden zouden na opleiding teruggaan naar Engeland voor dienst bij het zo juist opgerichte MLD-squadron (No 320 Squadron, RAF Coastal Command), zij die bij de KNIL tekenden zouden in Indië blijven (drie van ons verkozen niet op vliegtuigen "met klompen" te vliegen), en zij die geen vliegopleiding wilden volgen (als ik mij goed herinner niemand) zouden in Engeland blijven en bij de landmacht worden ingelijfd. Wij Indië-gangers verlieten Porthcawl op 30 Juni.

30 Juni - 7 September 1940: Gedurende deze wachttijd tot ons vertrek naar Indië waren wij geplaatst op RAF Station Hednesford. Hier kregen wij eindelijk nieuwe uniformen, uiteraard in het blauw van de RAF, alsmede een khaki RAF uniform met helm voor de tropen. Op 7 September vertrokken wij per trein naar Liverpool en scheepten ons in op de "Durban Castle", een groot troepen- (ex passagiers-) schip van de Castle Line. Er was die dag nog een luchtaanval op de haven, maar al spoedig waren wij onderweg in een konvooi richting Kaapstad en Durban, en van daar via Mombasa, Dar es Salam, Zanzibar, Saba en Medan naar Batavia waar wij op 20 November 1940 aankwamen. Onze opleiding in Soerabaja begon op 6 December 1940.

1942 - 1945. In Indië werden Bill, Jan en ik bij de officiers opleiding geplaatst. Deze bestond niet alleen uit ons, Indie-gangers, maar ook uit plaatselijke aspirant officiervliegers. Op 9 Augustus 1941 werd de gehele opleiding massaal beëdigd tot Officier vlieger / waarnemer III, behalve Jan die bij de vliegkeuring "ogen als stuiters" bleek te hebben. Hij werd Officier Speciale Diensten III en werd naar ik meen geplaatst in Balikpapan op Borneo. Wij hebben hem nooit meer weerge-

zien of iets over hem gehoord.
Wij, d.w.z. de Indië-gangers, zouden in drie groepen in Augustus, October en December 1941 via de VS terugkeren naar Engeland voor verdere opleiding en plaatsing bij het 320 Squadron, terwijl de anderen in Indië zouden blijven , althans voorlopig. De eerste twee groepen vertrokken zoals voorgenomen, maar de derde groep, waartoe ik behoorde en die op 15 December zou vertrekken, werd na de Japanse overval op Pearl Harbour op 7 December achtergehouden in Indië.

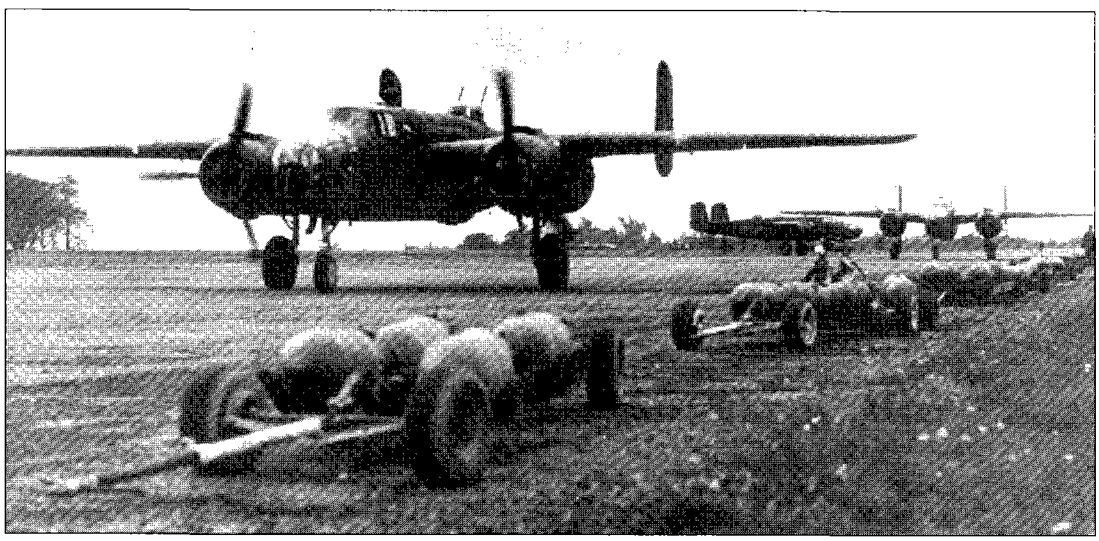
Mitchell WO II - Collectie Instituut voor Maritieme Historie, Marinestaf, 's-Gravenhage

Voor mij volgde daardoor opleiding op de vliegboten (ik kwam zelfs nog los op de oude D-vliegboot), deelname als waarnemer aan drie verkenningsvluchten over de Java Zee en in Januari / Februari 1942 plaatsing op het algemene hoofdkwartier van General Wavell in Lembang bij Bandoeng als "liaison and cipher officer". Op 19 Februari volgde echter de evacuatie van de MLD en KNIL vliegscholen naar Australië en vandaar naar de VS, waar in Jackson, Mississippi de Royal Netherlands Military Flying School in oprichting was. Hier werd mij na enige maanden medegedeeld dat aangezien de vliegeropleiding van de gecombineerde vliegscholen zwaar belast was, en aangezien er een tekort aan waarnemers was in Engeland en aangezien ik al waarnemer was, mijn opleiding tot vlieger op de B-25 Mitchell niet verder zou doorgaan en dat ik in plaats daarvan bestemd was voor aanvullende opleidingen als waarnemer, bommenrichter en boordschutter. En dat was dat!
Deze omkeer vervroegde mijn terugkeer naar Engeland en zodoende kon ik mij op 7 Mei 1943 weer bij mijn collega's voegen in het 320 Squadron. Zij waren net in Maart begonnen met conversion training van de Hudson naar de Mitchell, terwijl tegelijkertijd het squadron was overgegaan van Coastal naar Bomber Command RAF. Ik werd eerst waarnemer bij van den Akker en vanaf Oktober 1943 tot het einde van de oorlog bij Wils. Er werd veel geoefend en het zou tot 17 Augustus 1943 duren voordat het squadron wederom werd ingezet voor oorlogsvluchten, nu boven het continent, maar vanaf eind Juni werd het gebruikt voor tientallen Air / Sea Rescue operaties. Gedurende een van deze vluchten ging het vliegtuig waarin Evert van 't Eind een der bemanningsleden was verloren. Zij vonden allen een zeemansgraf. Evert was de tweede van ons zessen die zijn leven verloor. Bill was de derde; hij keerde niet terug van een vlucht over de Normandische kuststrook gedurende de nacht van 7 op 8 Juni 1944. Ook hij vond een zeemansgraf.
Wij waren een hechte groep mensen, vliegend zowel als grondpersoneel, met een "wij-gevoel" onder ons. Wapenbroeders allen. Elk verlies trof en treft elk van ons. Drie van het kleine groepje dat op 14 Mei 1940 naar Engeland wist te ontkomen overleefden de oorlog niet en nu, veel later, is ook Frits heengegaan..... Maar de band blijft.

Nawoord:

HMS Keith. In Juni 1940 nam HMS Keith deel aan de evacuatie van Duinkerken. Het ging niet erg voorspoedig met haar. Gedurende de eerste actie werd de Captain getroffen door een kogel in het hoofd en gedood. Bij een volgende actie werd het schip tot zinken gebracht met groot verlies van leven. Dit werd mij verteld door de telegrafist van de Keith die ik 50 jaar later in 1990 ontmoette nadat wij beiden een "in memoriam' hadden geplaatst in de Daily Telegraph van 1 Juni 1990, hij ter nagedachtenis van hen die omkwamen met het schip en ik ter nagedachtenis van de gevallenen van 320 squadron. Hij zei zich "the dash to Rotterdam", die gemaakt werd voor de eventuele evacuatie van onze Koninklijke Familie, nog goed te herinneren. Wellicht was dit een reden waarom wij zo vlot aan boord mochten gaan.

In Augustus 1941 trouwde ik in Soerabaja met Janet Russell, een Engelse (Bill Hamilton was mijn "best man") en toen de vliegscholen geëvacueerd werden naar Australië werd ons medegedeeld dat wij mannen op 19 Februari 1942 met de Tjinegara van de JCJL zouden vertrekken met achterlating van vrouwen en kinderen, die echter zo spoedig mogelijk zouden worden overgevlogen met de MLD vliegboten. Janet hoorde echter van een Engelse vriendin dat zij diezelfde avond met de nachttrein naar Tjilatjap aan de Javaanse zuidkust zou gaan om daar aan boord te gaan van de Tjitjalenka, ook van de JCJL, met bestemming Nieuw Zeeland. Zij besloot de gok te wagen en met haar mee te gaan. Zij kwamen rond middernacht in Tjilatjap aan, waar hun schip inderdaad voor anker lag. Het vertrok in de vroege ochtend van de 20ste, maar door onderzeebootgevaar werd de bestemming Melbourne. Zodoende stond Janet op de kade van Sydney op mij te wachten, want ons schip kon door de val van Bali de Indische Oceaan alleen bereiken via de Java Zee en Straat Soenda. Zo ontkwam zij dus ook de ramp van Broome!! Wij zijn de verdere oorlogsjaren, met korte tussenpozen, altijd samen geweest.

Mitchell Sq 320 (GB) - Collectie Instituut voor Maritieme Historie, Marinestaf, 's-Gravenhage

H.J.E. van der Kop

KOK SCHEP OP (vervolg)

KIM Soerabaja, 1941

Er was al oorlog in Europa en adelborsten en ARO's waren aangetrokken om de mogelijke vijand te lijf te gaan. Aldus waren zij in de watten gelegd. Bediening door hofmeesters en het eten op de Goebeng kazerne was zondermeer puik te noemen. Er was wel een vast patroon in te herkennen. Plakken kaas en ander beleg, voorts hagelslag oftewel 'pijpluizen' en 'muisjes' sierden het ontbijt. Altijd thee, koffie of melk! Dan was er het tweede ontbijt, een hapje rijst met hachee en wat sambal erbij, met daarbij een mok melk, water of aer djeroek(citroen limonade). De middagmaaltijd besloeg een cyclus die in de Marine heel lang is volgehouden. Maandags snert gevolgd door bami of nasigoreng, een puddinkje of vrucht toe. Dinsdags en Donderdags aardappels met gehakt of 'rotmok' (soort KM-hachee), afgewisseld met kip, Woensdags rijsttafel en dan een echte met een grote verscheidenheid van gerechten. Vrijdags vis met gebakken aardappels en sla (vanwege de Katholieken). Zaterdags een biefstukje, kip of iets extra's. 's Avonds soep, een pasteitje of wat macaroni met erna boterhammen, dat weg te spoelen met wat bij het ontbijt werd geboden.
Alles moest in ijltempo worden gegeten! En als de jonkers nog hongerig waren, dan was er de toko in Willemsoord, het recreatiegebouw, waar taartjes en koek tegen geringe prijzen de maag verder vulden.

Evacuatie naar Engeland

De vlucht voor de Jappen 'om later sterk terug te komen' werd op 2 maart 1942 begonnen aan boord van het ms. Kota Baroe, een vrachtschip met passagiers-accommodatie voor twaalf en zeker niet berekend op meer dan zeshonderd merendeels hongerige jongelieden. Er was te weinig eten aan boord en van de luxe eerder beleefd, werd het honger lijden totdat het schip Colombo binnenliep. Er werd eigenlijk maar eens per dag een maaltijd gegeven. Die bestond uit dikke 'boeboer' (pap). Het schip had echter als lading een grote hoeveelheid blikken vruchten-op-water aan boord. Toen die 'ontdekt' waren brachten die wat soelaas. Soelaas bood ook een enkel bemanningslid, dat een paar adelborsten naar zijn hut noodde om daar wat bij te eten en ... te drinken! De bemanning kreeg namelijk het gewone dagelijkse menu! Met dat al was het zoetwater streng gerantsoeneerd, alleen te gebruiken voor drinken, tandenpoetsen en niet meer. Baden kon met zeewater en zoutwaterzeep, maar dan bleef men klef. Bij aankomst werd in Colombo veelvuldig gebaad en tijdens het passagieren overvloedig gegeten, alles wat de pot schafte! De overvloedigheid werd ook ondervonden a/b van het ms. Nieuw Amsterdam, waar in plaats van het harde dek van de Kota Baroe, eerste klas hutten met springbox veren matrassen werden betrokken en waar de menu's nog vooroorlogs aandeden en nog verschillende keuzes konden worden gemaakt, verschillende soorten vlees, vis, allerlei groentes, noem maar op!.
Toen in Durban werd overgestapt op het ms. Christiaan Huygens werden tweedeklas hutten betrokken, maar wat betreft het eten bleef er luxe, zij het in een wat mindere vorm.

WIJZIGINGEN OP DE LEDENLIJST

Wil Zaagman jr.

Het bestuur heeft de droeve plicht u mee te delen, dat zijn overleden de heren
mr. F.J.J. Besier, De Mildestraat 19, 2596 SV 's-Gravenhage,
E. Brouwer, Boslaan 349, 2594 NH 's-Gravenhage,
R.J. Castendijk, Labradorstroom 51, 1271 DC Huizen en
J.A.C. Rozendaal, Oude Larenseweg 3, 7214 PA Epse.

De navolgende overige wijzigingen zijn aangebracht in de ledenadministratie sinds 26 januari 2000:
Nieuwe leden (en hun interessegebieden):
Airborne Museum, Utrechtseweg 232, 6862 AZ Oosterbeek (algemeen),
mw. A. Kruls, Gentsestraat 211, 2587 HR 's-Gravenhage (1, 8, 11, 14),
P. Peereboom, Stadhuisplein 213, 5461 KR Veghel (1, 8, 10 20, 24),
J.W. Schmieman, 2, Bougainvillea Street, Holloways Beach, 4878 North Queensland, Australië (algemeen) en
H. Wielinga, P.C. Hooftweg 37, 1217 RJ Hilversum (8, 11, 14, 19, 20)

Wijzigingen in naam- en/of adresgegevens:
B-5 Media Consultants, p/a Bachplein 6, 3603 CK Maarssen,
mw. H.V. 't Hoen moet zijn mevrouw H. van 't Hoen en
J.T. Nelemans woont aan de Alexanderstraat 145, 2713 AR Zoetermeer.

Het lidmaatschap van de volgende leden is op grond van art. 6 van de statuten door de vereniging beëindigd:
M.M. van Oeveren, Schuytstraat 95, 3195 SM Pernis,
T. Royall, Laan van Tolkien 31, 5663 RW Geldrop,
F.J.A. Vintges, Hendrinaland 49, 2591 TB 's-Gravenhage en
D. Vlasblom, President Kennedylaan 28, 6883 AN Velp.

Opgezegd per 1 januari 2000:
J.J.B.J. Bouvy, Thorbeckelaan 24, 2564 BP 's-Gravenhage,
mevrouw J. van Nieuwenhuijzen-Hendriksen, Heksenwiellaan 48b, 4823 HA Breda,
F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo en
R. van Wingerden, Irenelaan 39, 4213 CP Dalem.

CORRECTIES

aan te brengen in het artikel "Een eeuw lichte troepen" in M&H nr. 1 van 2000:
blz. 21, 1e kolom, regel 10 v.b.: de woorden "de Staf met" dienen te vervallen;
idem, regel 18 v.o.: na "5e" in te voegen "Compagnie";
idem, 2e kolom, in regel 17 en 18 v.b. moeten de woorden "werd t/m -kazerne)" vervallen;
idem, regel 5 v.o.: 1939 moet worden 1938;
blz. 22, 1e kolom, regel 10 v.b.: na "draagpaarden" in te voegen "of";
idem, 2e kolom, regel 16 v.o.: "naar" moet worden "van";
blz. 24, 2e kolom, regel 5 v.b.: na "dienden" in te voegen "bij";
idem, onderste regel, voor "mitrailleursecties" te lezen "motormitrailleursecties";
blz. 25, 2e kolom, regel 5 v.b.: "naar" moet worden "van".

AFDELINGSCORRESPONDENTSCHAPPEN:

(1) a. "Krijgsgeschiedenis, korpsgeschiedenis"
olv drs J.P.C.M. van Hoof, Abrikozenstraat 224,
2564 VZ 's-Gravenhage, 070-3251955.
b. "Middeleeuwen" olv dr R.P. de Graaf,
Poortjesgoed 14, 3901 LC Veenendaal, 0318-527780.

(2) "Tradities en ceremonieel" olv P. van der Burg,
Park Sparrendaal 102, 3972 LC Driebergen,
0343-517588.

(3) "Uniformkunde" olv F.A.Th. Smits jr,
Wilgendraaf 289, 2272 ET Voorburg, 070-3873961.
M.Talens, Salomonszegel 115,
7322 ET Apeldoorn, 055-3661706.

(4) "Ridderorden en onderscheidingen"
olv H.G. Meijer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray,
0478-582992,
en B.W. Wagenaar,
Burgemeester Nieuwenhuisenstraat 43,
1906 CJ Limmen, 072-5053896.

(5) "Militaire emblemen" olv B.C. Cats, Claudiagaarde 72,
1403 JR Bussum, 035-6913563.
ing R.C. Kuenen, Middachtenstraat 29,
4834 PB Breda, 076-5655159.

(6) "Wapens en munitie" olv G.D. Klein Baltink,
Vordense Binnenweg 49a, 7231 BB Warnsveld,
0575-529156.

(7) "Militaire muziek" olv mr R.A. Schimmel,
Jan Muschlaan 242, 2597 VE 's-Gravenhage,
070-3246568.

(8) "Versterkingswerken" olv J.P.C.M. van Hoof,
zie bij (1).

(9) "Maritieme geschiedenis" olv dr S.J. de Groot,
Brederoodseweg 49, 2082 BS Santpoort-Zuid,
023-5370769.

(10) "Napoleontica" olv drs M. van der Hoeven,
Raaphorst 121, 2352 KJ Leiderdorp, 071-5412501.

(11) "Tweede wereldoorlog" olv E.H. Brongers,
Rhodestraat 20, 6363 AZ Wijnandsrade,
045-5242962.

(12) "Militaire en civiele miniatuurfiguren"
olv E.P.M. Heldens, Frans van Mierislaan 14,
1399 GD Muiderberg, 0294-261168.

(13) "Vaandels en standaarden" olv W.L. Plink,
Midachten 53, 8162 CK Epe, 0578-612138.

(14) "Eerste wereldoorlog" olv dr F. Snapper,
Burgemeester Patijnlaan 136, 2585 BM 's-Gravenhage.

(15) "Koninklijke Marine" olv T.L.D. Postma,
Kalfjeslaan 123, 2623 AD Delft, 015-2612663.

(16) "Militaire genealogie" olv G. van Zuijdam,
Dennenlaan 12, 7313 AM Apeldoorn,
055-3553839.

(17) "Militaire folklore" olv F.W. van Steen,
Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo, 0341-551983.

(18) "Militaire voertuigen en tanks" olv M.C. van der Hoog,
Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage,
070-3634391.
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10,
2105 XG Heemstede, 023-5291324.
W. den Dunnen, Laurens Reaelstraat 32,
2595 XM 's-Gravenhage, 070-3814892.

(19) "Koninklijke Luchtmacht" olv J. van den Berg,
Cronestein 85, 2804 EL Gouda, 0182-534283.
dr P.C. Boer, Hoogaars 15, 4617 GE Bergen op Zoom,
0164-230851.

(20) "KNIL" olv C.A. Heshusius,
Van Alkemadelaan 350, flat 316,
2697 AS 's-Gravenhage, 070-3248495.
L. Broos, Zuid-Oostsingel 23,
4611 BB Bergen op Zoom, 0164-242097.

(21) "Militaire bibliografie en tijdschriften"
olv drs M.J. Lohnstein, Arnhemsestraatweg 46,
6881 NH Velp, 026-3615484.

(22) "Militaire gedenktekens en monumenten"
olv drs J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23,
2242 JB Wassenaar, 070-5118624.

(23) "Korps Mariniers" olv B.E. Stuit, 0223-658145.

(24) "Gewapende burgers" olv A. Kok, Balistraat 86c,
2585 XW 's-Gravenhage, 070-3466135.

DE DONDERBUS

Inkoop - Verkoop - Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria,
Uniformen, Uitrustingsstukken,
Documentatie Eerste en Tweede
Wereldoorlog, Aankopen van
gehele verzamelingen.

Adres:
Oostzeedijk beneden 213 A
3061 VW Rotterdam
Geopend vrijdag van 19-21 uur
zaterdag van 10-18 uur
Telefoon: 010-4140267
Telefoon privé: 0186-602338

DE STICHTING SAMENWERKENDE MILITARIA VERZAMELAARS ORGANISEERT IN 2000 DE VOLGENDE MILITARIABEURZEN:

21 mei
2 juli
10 september
19 november

De vaste locatie voor de beurzen is:
Sport- en Recreatiecentrum "DE BUN"
Graaf Floris nr. 2 te Huizen N.H.

S.M.V. donateurs en hun dames hebben gratis toegang;
militairen in uniform en houders van een veteranenpas half geld;
overige bezoekers ƒ 5,- p.p. kinderen onder 10 jaar onder geleide gratis.

INLICHTINGEN
tel.nr. 070 - 364 82 76
na 18.00 uur 070 - 354 01 76